

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

Articulus XI. Qui teneantur legibus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

tutes, teneretur Ecclesia credere, vitia esse bona, & virtutes esse malas; sic Bellarminus, de quo V. Cardenas *in Crisi ad pro-
pos. damnat. ab Innocent. XI. dissert. 1. a. 4.*

549. Ex dict. inferes 1. potestatem, in materia morum veritate infallibili reprobandi quædam, ut per se mala; vel approbandi prout per se honesta, à Summo Pontifice non esse delegabilem. Nam hæc infallibilitas est in eo duntaxat, quòd sit ex infallibili assistentia Spiritus Sancti; quæ delegari non potest; similiter potestatem ferendi leges pro tota Ecclesia, quæ non tam sunt constitutiones positivæ, quàm definitiones & conclusiones ex principiis juris naturalis, & revelatis, non esse delegabilem ulli homini privato, aut etiam Concilio. Nam potestas ferendi tales leges importat potestatem in materia morum veritate infallibili reprobandi per se mala, & approbandi bona, ut talia; sed ex priori numero hæc potestas non est delegabilis; ergo demum potestatem ferendi leges pro tota Ecclesia in materia per se non mala, vel bona (quas Castropalaus *cit. supr. num. 547.* vocat solum *remotè pertinentes ad mores*) esse delegabilem, etiam privato; sic Castropal. *cit.* Nam has leges etiam pro tota Ecclesia posse condere, non importat potestatem cum infallibili assistentia Spiritus S. & ideo ad condendam legem Ecclesiasticam non requirit potestatem immunem ab omni errore, seu præsumptione falsa; ut patet in legibus Ecclesiasticis, quæ disponunt in quæstione facti. Talis est ea constitutio Ecclesiæ, qua sponsi post sponsalia de futuro, habitâ copulâ, jubebantur haberi tanquam veri conjuges; atque adeò sponsalia de futuro, secutâ inter sponsores carnali copulâ, transibant in matrimonium ex præsumptione juris de jure, quòd intervenerit mutuus consensus maritalis, quod in re falsum esse potest. 2. in ea, qua judicio Ecclesiæ matrimonium etiam consummatum decernitur separandum detecto in foro externo impedimento dirimente, licet reipsa non subsit; & restaurari debeat, errore cognito. Et ratio ulterior est, quia materia talium legum poterat non prohiberi, vel præcipi, ut notavimus *n. 547.* ergo leges istæ non requirunt eam veritatē infallibilē, quam in aliis præstat sola assistentia Spiritus Sancti.

ARTICULUS XI.

Qui teneantur legibus?

Variæ sunt personæ, de quibus dubitari possit, an legibus obligentur? Accedit, non omnes ligari iisdem; licet enim omnes habentes usum rationis ligentur jure naturali, & divino, de legibus tamen humanis merito quæritur, an Clerici ligentur legibus Laicorum? an advenæ, & peregrini legibus locorum? &c. De singulis igitur breviter dicendum.

§. 1.

An Legislatores suis legibus obligentur?

Supponendum 1. nos loqui de legibus, 551. quæ respiciunt, seu disponunt in materia non tantum subditis, sed etiam accommodabili ipsi, qui super ea legem tulit. Dupliciter autem considerari lex potest. 1. quoad vim obligandi sub culpa, & hanc dicunt *vim directivam*; 2. quoad vim obligandi ad poenam à lege impositâ transgressori; & hanc vocant *vim coactivam*. Supponendum 2. ex communi sententia nullum legislatorem, quoad *vim coactivam* teneri legē à se conditâ, consequenter, non fieri obnoxium poenæ per legem suam statutæ transgressoribus, esto ipse talem legem non obliet. Sic Azor *tom. 1. l. 5. c. 11. q. 2.* Suarez *l. 3. de legibus, c. 35. n. 15.* & alii communiter. Nam nemo fit obnoxius poenæ transgressoribus certæ legis statutæ, nisi sit *transgressor ejus*: at esto legislator legem à se conditam non observet, per hoc non est *transgressor ejus*; sed tantum juris naturalis, ut mox dicemus; ergo; quibus positis:

Resp. Legislatores nec quoad *vim directivam* obligari legibus suis, *in vi talis legis*; sed solum *in vi circumstantiæ*, quâ positâ lex naturæ illum adstringit suos gubernare etiam *exemplo*; sic Castropal. *cit. p. 24. q. 2.* & apud eum complures alii. Nam etsi verum sit, quando legislator fert aliquam legem in materia communi, & accommodabili tam subditis, quàm ipsimet legislatori, hunc etiam sub culpa teneri se conformare ejusmodi legi, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 96. a. 5. ad 3.* cum in-
decens

deceus sit, quod superior se non conformet suis subditis in materia communi; sed aliud prædicet verbò, aliud doceat exemplo: hæc tamen obligatio non nascitur ex ipsa lege per eum condita, tanquam in eum vim legis exercente; ergo aliunde, nimirum lege naturali. Min. prob. Nam, si lex positiva humana in auctorem suum exerceret vim legis directivam, obligans eum ad culpam, lex positiva humana nullatenus penderet à libera voluntate illius; nam si penderet à libera voluntate ipsius, posset non intendere se obligare ad culpam, sicut potest velle non ligare alium, quem vellet exemptum; sed si legem ferret non intendens se obligare ad culpam; lex non posset in eum exercere vim legis directivam; ergo.

553. Dices 1. quando Princeps lege suâ statuit taxam mercibus, aut certam formam contractibus validè celebrandis, ipse non minùs, ac subditi, tenetur servare taxam mercium, aut formam, celebrans ejusmodi contractum; ergo & ipse ligatur suis legibus; Resp. concedendo non tantum subditos, sed etiam Principem ligari ad eam taxam, & formam (seclusà dispensatione) sed *hunc jure solum naturali*, quod ipsi applicatur supposità circumstantiâ legis à se conditæ; *subditos autem etiâ in vi legis illius humanæ*; nam hæc in istos, non autem in illum, vim legis exercere valet ex priori num. Dixi: Principem in dato casu ligari *jure solum naturali*, quo cavetur, ne res pluri vendatur, quam communiter valeat; hunc porrò communem valorem res habet ex justa taxatione; similiter jure naturali postulatur æqualitas in contractibus; ergo si Princeps etiam eum subdito celebret contractum sub conditionibus præscriptis, jure naturali ad eum observandum tenetur; nisi antecederet in lege sua dispense; tunc enim eam removet in ratione circumstantiæ, sub qua illi vis juris naturalis applicatur.

554. Dices 2. si Princeps obligetur suis legibus, non quia *leges illius sunt*; sed, quia *sunt* conditiones, seu *circumstantiæ*, quibus positus eum ad idem obligat jus naturale, quando materia legis propriæ etiam ipsi accommodari potest, sequitur eum peccare graviter contra jus naturale, quoties non servat suam legem graviter obligantem subditos. Prob. Nam in tali ca-

su materia præcepta gravis est, & subditi transgrediendò graviter peccant; ergo & ipse, cum ambo ad idem obligentur, licet diverso jure. Resp. sequelam ex facta ratione concedi à Covarr. *in c. alma mater*, p. 1. à n. 5. Sylvest. *V. lex*, q. 14. Sayro *in clavi reg. l. 12. c. 9. n. 2.* & aliis. Pro resolut. not. 1. ex sola materiæ gravitate non argui obligationem gravem, ut diximus à n. 293. & patet ex eo, quod vovens rem secundum se gravem, v. g. 100. aureorum eleemosynam cum expressâ intentione, se non obligandi, nisi sub veniali culpa, teneretur ad gravem materiam, solum leviter. Actus enim agentium non operantur ultra eorum intentionem. Not. 2. cum quæritur de gravitate materiæ præceptæ, non debere attendi gravitatem ejus *secundum se*, sed relatè *ad finem præceptum*; sæpius enim res secundum se gravis, leviter; & secundum se levis, *graviter* necessaria est ad finem directè quæsitum à lege. Not. 3. finem, propter quem legislator jure naturali obstringitur ad servandam legem à se conditam in materia etiam ipsi accommodabili, non esse eundem cum eo, quem intendit lex pro subditis statuta. Sic lex jejunii subditos obligat propter temperantiam; jus autem naturale obstringens legislatorem ad eandem legem servandam, intendit Principis conformitatem cum subditis in materia communi, ut dictum est supra; quibus positis:

Resp. ad object. in n. 554. & dico, in dato casu, & Principem, & subditos obstringi ad materiam præceptam, sed *diverso jure*, & *ex diverso fine*; non autem *eodem*, ut jam dictum est. Hinc dist. sequelam: sequitur cum peccare graviter, quoties non servat legem à se conditam, ubi hujus observantia est graviter necessaria ad finem directè quæsitum à jure naturali, obstringente Principem ad eandem materiam legis à se conditæ C. fecus, N. sequelam; cum materiæ gravitas respectu gravis obligationis non pendeat à rei gravitate secundum se, ut dictum est. Cum autem probabilius sit, non esse graviter necessarium ad finem (qui est conformitas Principis cum subditis in materia utriusque communi) quod in quovis omnino actu faciat hanc conformationem (saltem, ubi abest scandalum, vel alia ratio extrinseca) ex hoc præcisè non arguetur in Principe

juris naturalis transgressio *gravis*, quod transgressio legis positivæ in subditis sit *gravis*; cum graviter necessarium ad finem *juris positivi*, possit esse necessarium solum leviter ad finem *juris naturalis*. Sic ad justas, & validas nuptias jure positivo graviter necessarius est defectus impedimenti nascentis ex jure solum positivo; jure autem naturali, nullatenus.

556. Instabis: ergo saltem Summus Pontifex ligabitur suis legibus Ecclesiasticis; patet illatum; nam Sacri Canones (quatenus eis derogatum non est per posteriores Canones, vel consuetudinem legitimam) ligant omnes Christianos, sed etiam ipse Summus Pontifex Christianus est; ergo. Et confirmatur ex *c. 25. q. 1. c. 7.* ubi Zosimus Papa ait: *contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest autoritas.*

557. Ante resolut. not. statuta Patrum quædam esse *de pertinentibus ad fidem Catholicam*, vel continentibus jus naturale, aut divinum; & de his procedunt verba Zosimi; nec dubium est, illis etiam Summum Pontificem obligari; sic gloss. *in cit. c. contra, v. eod.* id, quod aperte etiam docet Urbanus Papa in *c. sunt quidam*, immediate præcedenti. Quædam verò continent solum ea, quæ nullo jure naturali, vel divino debita sunt, sed autoritate solum humanâ præcepta, vel prohibita. Et in his dicendum, Summum Pontificem non obligari *quoad vim coactivam*, *25. q. 1. c. 16. vers. his ita*: sed solum *directivam*, quæ est *decentiæ*; non *necessitatis*, ut patebit ex seqq. & quidē *non quoad vim coactivam*; quia nullum habet Superiorem, à quo justè cogi posset, utpote fungens eadem, vel etiam majori potestate Ecclesiasticâ, quâ pollet quicumque alius Superior Ecclesiasticus, *c. 20. de Elect.* ibi: *quamvis autem Canon Lateran. Concilii, ab Alexandro Prædecessore nostro editus, non legitimè genitos ad eò persequatur, quod electionem talium innuit, nullam esse; nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas; & subjungit causam, quia Successoribus suis nullum potuit, hac in parte, præjudiciū generare, pari post eum, imò eadem potestate functuris; cum non habeat imperium par in parem: nec etiam quoad vim directivam, quæ est necessitatis, nimium obligantis ad culpam; cum nulli*

humanæ potestati legislativæ in Ecclesiasticis, ac spiritualibus subdatur, utpote caput omnium Christianorum, non recognoscens in hisce causis Superiorem, ut constat *ex cit. c. 20.*

Ligatur tamen *quoad vim directivam*, quæ est *decentiæ*, ac naturalis honestatis; tum ut caput conformetur membris, juxta *c. 2. dist. 8.* tum ut conditor legis exemplò suo subditos in ejus observantiam inducat, ut dicitur *cit. vers. his ita*; ibi: *Sacrosancta Romana Ecclesia jus, & auctoritatem, Sacris Canonibus, impertitur; sed non eis alligatur; & paulò post: ita ergo Canonibus auctoritatem præstat, ut se ipsam non subsiciat eis; id, quod pluribus explicans Leo Papa III. in cit. 25. q. 1. c. 16. vers. his ita*, ubi, sicut Christus, ait, *qui legem dedit, ipsam legem carnaliter implevit octavâ die circumcisus &c. ut in se ipso eam sanctificaret: postea verò (ut se Dominum legis ostenderet) contra legis literam, leprosum tangendò mundavit &c. ita & summe Sedis Pontifices Canonibus sive à se, sive ab aliis, suâ auctoritate conditis reverentiam exhibent; & eis se humiliandò custodiunt, ut aliis observandos exhibeant; non nunquam verò seu jubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, se decretorum Dominos, & conditores esse ostendunt, aliis imponendo necessitatem obsequendi; & ostendendo, sibi inesse auctoritatem observandi, ut à se tradita observando, aliis non contemnenda demonstrant.*

§. II.

An, & quibus legibus obligentur infideles? amentes? pueri?

559. Non est dubium, infideles obligari jure naturali, & divino; cum Deo, & rectæ rationi subdantur; quæstio autem de legibus Ecclesiasticis negativè resolvitur, cum sint extra Ecclesiam, & ex *c. gaudeamus; de divortiiis*, disertè constat, Ecclesiam in eos nullam habere jurisdictionem. Ex hoc sequitur, infideles jure naturali, & divino teneri ad media salutis necessaria non tantum necessitate mediis; sed etiam præcepti divini, ubi debitam eorum notitiam, quæ sufficiat ad intimandam naturalis, aut divinæ legis obligationem, acceperint; & , ubi dubium, vel scrupulus ali-

aliquis occurrerit, conandum, ut debitam eorum notitiam acquirant. Not. tamen, aliud esse, quod infideles non ligentur legibus Ecclesiasticis; aliud, quod defectus aliquis, qui etiam sine subjectione ad Ecclesiam in aliquibus infidelibus est, propter quem etiam Christiani ab Ecclesia pro certis casibus repelluntur, in illis tempore infidelitatis contrahatur, qui etiam suscepto Baptismo duret, ut est bigamia; & ob hunc ab Ecclesia à certis casibus repelluntur, ut dicemus *infra*; quibus positis:

560. Quæstio est 1. an amentes, ac ebrii (durante statu amentie, ac ebrietatis) ligentur legibus? Resp. eos excusari ab imputabili transgressione legis; cum careant tunc usu rationis, necessariò ad liberum voluntatis exercitium morale; & ideo ex eadem ratione pueri ante usum rationis nullis legibus tenentur (consentur autem communiter habere usum rationis, completò septenniò; & in dubio, an tunc habeant? præsumitur affirmativa; quia hoc est ex communiter contingentibus) ex hoc sumitur ratio, eos, durante tali statu, nullis ligari legibus, saltem obligatione proximã. Nam hæc in taliter obligato supponit usum rationis expeditum, ad debitè deliberandum, sine quo nec formalis bonitas, nec malitia in actum refundi potest. Qualiter autem commissa in ebrietate imputari ad culpam possint, & debeant, quando rationis compos prævidit ea in ebrietate secutura, pluribus exposuimus *in tract. Theolog. de vitiis, & peccatis*.

561. Quæstio tamen altera est, an, & quibus legibus ligentur pueri adepto usu rationis, qui præsumitur adesse completò septenniò? Resp. teneri tunc legibus naturalibus, & divinis, imò etiam prius, si citius pollerent usu rationis. Nam jus naturale, & divinum, debitè per cognitionem rationis intimatum, statim obligat; intellige, si reverà tunc adsit rectum iudicium, quo dignoscant bonum à malo morali; ubi enim hoc abest, nec legis obligatio esse potest; de legibus autem positivis potissima quæstio est? sed idem de his dicendum, quod illis non obligentur *proximè*, ubi in re abest usus rationis, etiamsi essent septenniò majores; quia tamen à jure usus rationis, completò septenniò, in illis præsumitur, ubi violarent legem Ecclesiæ, præsumerentur transgressores imputabiliter, hoc est, cum sci-

entia de obligatione; quæ tanten præsumptio, in foro poli (si talis puer affirmaret, se non intellexisse malum, vel saltem gravitatem ejus) cederet veritati, id, quod etiam in foro fori tenendum est, ubi probaret notitiæ debitæ defectum, quæ in hac ætate exigere non debet *tanta*; cum reverà multi satis tardè orientem sibi solem vident super tanta malitiæ gravitate.

Quæstio est 3. an, si ante septenniò 562. pollerent usu rationis, tenerentur tunc legibus positivis? Joannes Sanchez *in select. D. 51 n. 31.* docet, non teneri, quia leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt, ut dicitur *L. non ad ea, ff. de legibus*, consequenter non est intentio Legislatoris obstringere subditum, ante *legale* tempus, quo *communiter* adest capacitas passiva obligationis, cujus defectus præstet naturale impedimentum legi, ad obligandum; quod verum iudico de legibus humanis; cum ferri non debeant in incertum; quod tamen eveniret, humano iudice vix rectè pronuntiaturo de transgressione scienter facta in ea ætate tenera.

Quæstio est 4. an pueri ligentur legibus Ecclesiasticis, post adeptum usum rationis, sed ante pubertatem? tametsi plurimùm in hac quæstione varient Doctores, ut videri potest apud Castropalaum *p. 1 tr. 3. D. 1. p. 24. §. 2. n. 4.* nec desint, qui hoc negent; verior tamen sententia est affirmativa, ubi lex Ecclesiastica non expressè determinat tempus, ante quod nolit septenniò majores suis legibus obstringi, ita Thom. Sanch. *l. 1. c. 12. n. 6.* Suarez *tom. 4. p. 3. D. 36. f. 2. n. 3.* apud, & cum Castropal. *cit. n. 5.* Ratio est, quia omnes subditi, passivè capaces alicujus obligationis, ex lege legitimè constituta, à subditis cognita, illà obligantur, nisi excipiantur; sed pueri usum rationis habentes, completò septenniò, etiam ante pubertatem sunt subditi Ecclesiæ; & sunt passivè capaces obligationis ex lege Ecclesiastica legitimè constituta; ergo illà ligantur ante pubertatem, *nisi excipiantur*. Nam quædam sunt Ecclesiæ leges, ad quarum observantiam ipsa non obligat ante certum tempus, vel ab ipsa, vel à consuetudine legitimè recepta definitum, ut patet in lege jejuniij, & aliis, de quibus Theologi morales.

Ex dictis colliges, pueros, cum pervenerint ad annos *discretionis*, teneri præceptò 564.

cepto confessionis annuæ, de quo *c. omnis utriusque sexus*; nec excusari, nisi affirmandò, discretionem perfectam ad illius observantiam non habere; id, quod relinquitur prudenti iudicio Parentum, Instructorum, & cumprimis Confessariorum, quorum est iudicare de sufficienti maturitate iudicij, ut hoc Sacramentum debite peragatur. Et ideo in *cit. c. omnis utriusque* (ubi etiam præcipitur habentibus annos discretionis sumptio S. Eucharistiæ) prorogatio temporis remittitur Confessoris arbitrio; unde puer, etiam completò septenniò, non tenebitur lege communicandi, si prudentis Confessarij iudicio præscriptum septennij tempus prorogetur; sic enim operabitur juxta legitimam dictæ legis declarationem, sumptam ex iudicio prudentum, & Ecclesiæ consuetudine recepta. Vix enim prudenter iudicari potest *universim*, pueros etiam completò septenniò habere discretionem tantam, ut reverenter Christi Corpus sumant.

565. Et si autem iudicio Confessoris pueris septennio majoribus prorogari possit tempus Communionis annuæ, aliàs Ecclesiæ præcepto debite; tamen in agone, si doli sint capaces, & apti confiteri, rectè tribuitur Sacra Communio; imò secundum multos, debet. Hinc valde probabiliter Castropalaus cit. (qui in prima parte nobiscum sentit n. 7.) in eodem docet, etiam annuæ communionis lege illos teneri, ubi annos discretionis habent, nisi expressè Confessor iudicet, tempus prorogandum secundum dicta; quia si habent annos discretionis, sunt capaces passivæ obligationis.

566. Quæstio est 5. an pueri adepto rationis usu ante pubertatem ligentur legibus Ecclesiasticis etiam *quoad penas & censuras*? & ante pubertatem non ligari, *latis ab homine*, ut habetur expressè in *c. 1. de delictis puerorum*, ubi, cum Gregorius Pontifex dixisset, quosdam pueris grandiusculis nolle peccatum attribuere, nisi ab annis 14. cum pubescere cœperint; negari tamen non posse, furta, mendacia, perjuriam esse peccata, quibus plena sit puerilis ætas; *in eis tamen non ita punienda esse, ut in majoribus*; & in *c. Referente*, 2. eod. ibi: *quoniam in pueris relinqui solet inultum, quod in alijs provecioris ætatis, humana leges dicunt severius corrigenda*.

dum: mandamus, quatenus, si confitebitur filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum, eundem excessum commississe, memoratum Abbatem moneas, & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum solidos propter illam consuetudinem *non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat*; & hoc ex benigna mente Matris Ecclesiæ. sic Azor tom. 1. l. 7. c. 40. q. 6. Sanchez l. 1. decal. c. 12. n. 7. & alij.

Dixi *latis ab homine*. Nam ligari pœnis, & censuris *latis à jure communi*, si doli capaces sint, tenent complures cum Azor *cit. c. 41. q. 10.* Suarez tom. 5. de *Censur. D. 5. S. 1. n. 19.* cum alijs, fundantur in *c. super eo*; *c. quamvis*; *c. pueris*, de *sent. excommunic.* Castropalaus autem *cit. p. 24. q. 2. n. 9.* censet, non ligari pœnis, & censuris etiam *latis à jure*, exceptà solâ excommunicatione ipso jure latâ ob Clerici percussorem. Et hæc opinio videtur probabilior; quia cum versemur in materia pœnali, & odiosa, tenendum est, quod dicitur in *c. Pueris*, 1. de *delictis puerorum*, ubi habetur: *in pueris nondum puberibus delicta non ita, ut in majoribus, videri punienda*; item *c. Referente*, 2. & *fin. eod.* ubi *puer infra pubertatem*, propter commissum homicidium, etiam à temporali pœnâ liberatur jussu Alexandri III. *quoniam in pueris solet relinqui inultum, quod in alijs provecioris ætatis humana leges dicunt severius puniendum.*

Nec obstant citati in contrarium canones. Nam in *c. super eo*, solum dicitur, imuberem, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi posse; *quia ætas illum excusat*; ubi gloss. V. *Excusat*, ait: *non ab excommunicatione* (quam incurrit ab eo concedimus propter criminis gravitatem) *sed quoad hoc, quod non sit mittendus ad Curiam pro absolutione.* In *c. quamvis* solum dicitur, percussorem Clerici (propter hoc, quod percusso *satisfaciat*) non posse absolvi ab Episcopo, nisi in certis casibus ibidè expressis, quo casu (si laboret impedimento temporali, quo minus Curiam pro absolutione accedat, jurare tenetur (exceptis *pueris*) se, impedimento cessante, ad Sedem Apostolicam accessurum.

Dicitur: *exceptis pueris*; nam in *c. Pueris* 60. de *sent. excom.* habetur, *pueris, qui in canonem* (nimirum de percussione Clerici) *inciderunt sententia promulgata, si-*

ve ante sive post pubertatem postulent se absolvi, posse Episcopū diocesānum absolutio- nis beneficium impertiri (non exigito illo juramento) quod propter defectum aetatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus. Ex his patet non ob- stare canones in contrarium adductos. Nam ex illis (collatis cum c. 1. & 2. de de- lectis puerorum, de quibus n. 566.) solum deducitur, impuberes propter delicta, in ea aetate commissa, excusari a pœnis, & censuris juris, exceptā solā excommunicatione, de qua in illis canonibus sermo est, imò etiam a pluribus aliis, quæ talis ex- communicatio incurfa post se trahit, quæ- le est onus accedendi Romanam sedem pro absolutione ab excommunicatione; vel juramento, cessante impubertate, ut dic- tum est.

§. III.

Quâ ratione teneantur lege, seu statuto locali forenses, & peregrini?

579. **S**EX casus sunt, in quibus obligationem Sagnoscunt & communiter conveniunt Doctores in hac quæstione, ut notat Castropalaus p. 1. tr. 3. D. 1. p. 24. §. 3. primus est, forenses teneri legibus locorum, cum accedit animò ibi figendi habitatio- nem; sic enim fit incola, & sortitur ibi forum, ratione habitationis, *L. domicilium, ff. ad municipalem*. Secundus, iisdem loci legibus teneri forenses, qui veniunt ad locum animò majore parte anni ibi commorandi; quia sic habent quasi domicilium in tali loco. Hinc ratione quasi domicilij possunt in tali loco recipere omnia Sacramenta (Ordine excepto, c. cum nullus, de temporibus ordinat. in 6.) Nam esto per hoc non consequantur domicilium in tali loco; tamen propter quasi domicilium (quod dicitur *assidua, & diuturna habitatio*) conveniri possunt, ut dicitur *L. 2. C. ubi Senatores*, ibi: *& assidue versatur*; & *L. 2. C. ubi de crimine agi oportet, juncta gloss. V. elegit*. Et ideo talis ibi mortuus, ibidem sepulturam habet, nisi alibi elegerit, ut docet Molina de just. tr. 2. D. 214. Tertius est, quod forenses, & peregrini teneantur ad leges locales in celebratione contractuum, c. *Dilecti*, & c. *fin. de foro compet.* & *L. quod si nolit, §. quia assidua, de adilit. edict. L. si heres ab-*
Tom. I.

sens. §. si quis tutelas, ff. de judic. sed Thomas Sanchez tamen de matr. l. 3. D. 18. n. 10. & Suarez cum Salas excipit contractum dotalem, volens debere in hoc attendi locum, ubi Vir habet domicilium, propter *L. exigere, ff. de judic.* ubi dicitur, *mulier debet* (intellige, *exigere*) *ubi maritus habet domicilium, non ubi instrumentum dotale scriptum est*: at exceptionem negat Castropalaus cit. §. 3. n. 4. quia aliud est, *dotis exactionem*, ac repetitionem fieri debere in loco, ubi Vir domicilium habet, quia bona Viri obligata sunt doti solvendæ; aliud *contractum de dote* debere celebrari juxta leges loci, ubi Vir domicilium habet. Primum dicitur in *c. L. exigere*; at non secundum. Quartus est, peregrinum teneri legibus loci, quæ transit, si tales etiam sint in loco sui domicilij secundum habitationem; quia sic non plus gravatur, quàm si esset domi. Sanchez de matr. l. 3. D. 18. n. 3. & 24. Quintus, peregrinum teneri legibus loci, latis ob commune bonum illius loci, v. g. ne advena ultra certos dies ibi moretur &c. Sanchez l. 1. in decal. c. 12. n. 36. alias enim ejus inquilini non haberent justam, ac sibi debitam defensionem: sed quoad hoc non æquè Doctores conveniunt, ut patebit ex seqq. Sextus, peregrinum teneri legibus communibus in loco, ubi vigent; esto in loco sui domicilij non sint in vigore ob consuetudinem contrariam; ita Suarez tom. 1. de Relig. l. 2. c. 14. n. 17. & 28. quia sic subest Legislatori, & consuetudo contraria illi solum favet favore locali, scilicet cet sui oppidi, vel civitatis; cum non egrediatur territorium: his præmissis:

Quæstio est, an forenses, & peregrini, 571. extra prædictos sex casus, teneantur statutis, & municipali lege locorum, per quæ transeunt affirmativam sequitur Castropalaus tr. 3. D. 1. p. 24. §. 3. n. 11. extendens opinionem suam etiam ad vim coactivam, eò quod hoc pertineat ad pacem, & tranquillitatem communem talis loci; fatetur tamen etiam esse probabilem negativam, quam tenet Sanchez l. 3. matrimoniij, D. 18. n. 6. Lessius l. 4. de just. c. 2. dub. 7. n. 49. & plurimi alij. Ratio negantium fundatur potissimum in eo, quod lege locali, seu municipali non ligetur nisi subditus; peregrinus autem, & forensis, solum transiens, aut modicum dunta-

duntaxat sistens in loco aliquo, non est subditus illius loci; subditus enim non est nisi ratione originis, domicilij, contractus, vel delicti; ergo. Hæc ratio omnino probabilem reddit negantium opinionem, in quantum universaliter negat eam obligationem, seu in quantum loquitur de omnibus legibus localibus; quæ confirmatur in seqq.

572. Sed contra hoc instat sententia affirmantium ex eo, quod sic sequeretur, peregrinos, & forenses nec obligandos locali lege, latâ propter commune bonum talis loci. Nam etiam in dato casu dici posset, forenses, vel peregrinum non esse subditum origine, domicilij, contractu, delicto: & tamen in hoc casu eum tæneri concedunt, ut dictum est n. 570. Et ideo Castropal. cit. n. 13. censet, viatores obligari legibus municipalibus, quæ transeunt, non solum quoad vim directivam, seu culpam; sed etiam coactivam, & pœnalem. Nam si subduntur legi municipalis quoad vim directivam, transgrediendô, seu non servandô eâ, delinquant; & sic ratione delicti etiam fortiuntur forum, quoad pœnam.

573. Posset tamen à negantibus responderi, aliud esse bonum commune *generaliter*; aliud *specialiter*, nimirum specialis communitatis, & loci, quæ talis, conservationi necessarium; & in ordine ad hoc, non ad illud, quemlibet à natura subjici legibus, illud speciale bonum directè quærentibus. Nam unius loci conservatio præ altero potest indigere; ne hoc, aut illud fiat, v. g. ne inducantur tales mores, merces &c. unde omnino rectæ rationi consonum est, omnes, qui eò veniunt, naturali jure exigente, Præsidibus subjici, quibus per leges locales, *bonum speciale loci*, respicientes, eam communitatem gubernare datum est.

574. Dices: potest aliqua provincia, vel civitas ferre leges pro solis advenis, & peregrinis; ergo datur in republica potestas ad hanc obligationem inducendam; ant. pat. quia alias non posset se republica incolumem, ac indemnem servare; sic Abbas, & Hostiensis in *c. à nobis, elig. 1. de sent. excom.* Resp. ex hac, & priori ratione in n. 572. sententiam affirmantium omnino reddi valde probabilem; à negantibus autem eam doctrinam, indefinitè affirmantem, rectè antecedens distingui pos-

se, dicendô: illud procedere, quando illæ leges latae sunt *ob bonum speciale talis loci*; non *generale*, ut supra dictum est. Nam per hoc sufficienter provisum est defensionis, & conservationis talis loci.

Negantium opinio confirmari potest ex *c. à nobis, elig. 1. de sent. excom.* ubi Pontifex interrogatus, *an forenses comprehenderentur in excommunicatione, lata ab Episcopo pro futuris delictis?* respondit, *solos subditos comprehendi.* Ex hac enim Pontificia resolutione rectè colligitur, dicecesanorum legibus non comprehendi forenses, & peregrinos, seu viatores; cum ad hanc quæstionem: *an, ubi Episcopus sic pronuntiaverit (qui furtum fecerit, excommunicatus sit) hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur? an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius?* expressè responderit: *non nisi subditi ligantur.*

Dices 1. hoc solum procedere, quando Episcopus statuit excommunicationem, *per sententiam*; non autem, quando *per statutum*; id, quod tenet Suarez l. 3. de legibus, c. 33. à n. 9. dicens, forenses, & peregrinos omnino esse exclusos, seu non comprehensos in sententiis, & præceptis Superiorum localium (nam hæc afficiunt personas) secus in *statutis*, quia hæc afficiunt personam ratione loci subjecti statuenti. Verùm, si peregrini, & forenses possunt à supremo Domino alicujus loci ligari illius localibus statutis; poterunt etiam ligari non modò generalibus, sed etiam specialibus sententiis, & præceptis. Utrique enim casui communis est ratio antecedentis in eo sita, quod speciale bonum talis loci requirat etiam viatores, & forenses conformari cum reliquis de republica. Sic Castropal. cit. n. 15.

Deinde negari potest, responsum Pontificis in *c. à nobis* procedere solum *de præceptis*; non *statutis*, ut exponit P. Suarez cit. Nam responsio negativè data est ad quæsitum indefinitè, *an ejusmodi pronuntiatio Episcopi, ligentur tantum subditi*, vel etiam illi, *qui non sunt de jurisdictione illius?* pronuntiatum enim comprehendit non tantum *præcepta*, sed etiam *leges, & statuta.* Confirmari potest ex eo, quia *c. à nobis*, eodem modo procedit in hac quæstione de pronuntiato Episcopi, quo *c. ut animarum, de Constitut. in 6.* sed hoc

575

576

577

hoc etiam comprehendit statuta, & leges; ergo & illud; ita Salas hic *D. 14. S. 4. n. 44.* & alij.

578. Dices 2. licet Pontifex in *cit. c. à nobis*, expresse non dixerit, ibi advenas comprehendendi; non tamen illos exclusit, sed quaestionem indecisam reliquit, ut locus daretur opinionibus; ergo ex illo textu non rectè probatur, advenas, peregrinos, & forenses non ligari localibus statutis; sic Castropalaus *cit. n. 15.* sed, nego antecedens. Nam Pontifex expresse respondit *negativè* ad quaestionem: *an eo Episcopi pronuntiato ligentur etiam illi, qui non sunt de jurisdictione talis Episcopi*; & affirmavit de solis subditis ejus.

579. Dices 3. S. Augustinus relatus in *c. quæ contra, dist. 8.* ait: quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate sunt vitanda, ut pactum inter se gentis, aut civitatis, consuetudine, vel lege firmatum, nullà civis, aut peregrini libidine violetur; turpis enim est omnis pars universo suo non conveniens; ergo peregrini, etiam ex mente S. Doctoris, ligantur legibus loci. Resp. ex *n. 69.* D. Augustinum non condidisse legem; ejus tamen opinionem (ne contradicat Summi Pontificis decisioni in *cit. c. à nobis*, de quo *n. 552.*) quoad peregrinos rectè intelligi de obligatione statuti propter speciale bonum talis loci; non autem generale, ut diximus *num. 573.* & quoad hoc satisfieri, dicendò, esse obligationem decentiæ, & honestatis, vel etiam procedere de lege locali in materia jure naturali, divino, vel communi aliàs debità.

580. Ad extremum nota, ex hoc, quòd admittatur, viatores subjici statutis loci, quà transeunt, non rectè inferri, delinquentes in suo oppido, si aliò veniunt, posse ibi puniri. Nam etiam admittà sententià affirmante, Viatores obstringi legibus loci, quà transeunt, solùm sequitur, eos subjici Judici loci, quà transeunt, in his, quæ ad rectam illius Reipublicæ gubernationem pertinent; ad quòd nihil confert delictum alibi commissum. Unde in hac opinione viatorum obligatio ad leges locales est solùm indirecta, quatenus ea Respublica pro conservatione sua petit inibi sistentes, aut transeuntes, pro tempore suæ moræ, cæteris conformari; sic Farinacius in *praxi l. 1. q. 7. Tom. I.*

à n. 6. quid autem tenendum de contrahendis vagorum matrimonijs, constabit ex *lib. 4.* quibus addo, quòd, si loci Parochus assistat matrimonio vagorum, non præmissà debità diligentia, & licentià Ordinarij, graviter peccet, matrimonium tamen valeat; sic Barbof. in *Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 7. n. 4.* & apud eundem Sanchez, Pontius, & complures alij.

Quæres, an forenses, peregrini, & viatores gaudeant privilegijs locorum, quà transeant? Resp. notandum, quædam esse privilegia præcisè in favorem *incolarum*; quædam autem sita solùm in exemptione à jure communi, v. g. quòd in tali loco celebretur festum aliquod ritu duplici, quòd alibi, vel solùm sub simplici, vel nullo modo; quòd tali die in ejusmodi loco non sit festum fori, jejunium &c. Non gaudere privilegijs primi generis ex eo dici possèt, quia *viatores* non sunt *incole* talis loci. Dici tamen possèt, etiam gaudere, saltem dum ibi sunt; si enim juxta probabilem sententiam, dum ibi sunt, ligantur legibus locorum, ut sic inquilinis conformentur, æquum est, ut fruantur favoribus; cùm justum omnino sit, ut sentiat & commodum, qui sentit onus; & ex hac ratione à fortiori sequitur eos gaudere privilegijs secundi generis, nisi expresse restricta sint ad certum duntaxat populum, vel communitatem; ita sentire videtur Castropalaus *cit. p. 24. §. 5. n. 2.* cum Suarez, Sanchez, Salas, Bonacina, & alijs ibidem relatis.

Si quæras, qua ratione legibus teneantur vagi? Resp. *vagos censeri*, qui nullibi habent certam sedem. Hinc qui habens alicubi domicilium, inde abit animò nunquam redeundi, nec alibi, saltem majori parte anni habitandi, vagabundus est; ita Sanchez *l. 3. matrim. c. 25. n. 1.* &c. quo posito: Resp. quamvis Lessius *l. 4. c. 2. d. 7. n. 49.* & alij censeant, de his idem tenendum esse, quòd dictum est de peregrinis, nimirum non obstringi legibus municipalibus locorum, per quæ transeunt: probabilius tamen, illos teneri legibus loci, ubi actu sunt, & quamdiu ibi sunt, censeri à Castropalao *cit. p. 24. §. 4. n. 3.* Aliàs enim essent exempti ab omnibus legibus particularibus, quòd rectè ipsorum gubernationi repugnat; sic etiam Suarez *D. 14. de legibus, f. 4. n. 55.* & communis. Hæc tamen

tamen ratio non evertit probabilitatem sententiæ oppositæ. 1. quia per hoc non eximuntur à jure naturali, & divino, nec à jure comuni Ecclesiastico; imò nec à principali locorum, quæ transeunt, quod respicit *speciale bonum* talis Reipublicæ.

583. Dubium est, an vagus in loco, per quem transit, puniri possit de delicto alibi commissio; affirmativam tenet gloss. in *L. i. c. ubi de criminibus agi*; quam esse communiter receptam affirmat Farinacius in praxi *l. 1. q. 7. n. 13*. Alij rectius distinguunt, & dicunt, posse, *in defectu judicis loci, ubi deliquit*; secus, *cùm ab hoc sibi remitti petitur*. Ratio primæ partis; quia judici loci, quæ transit vagus, non est subditus in punitione delictorum alibi commissorum; cùm hæc tendat, ut ex punitione fiat alijs exemplum, & dati scandali reparatio; quod, ubi deficit Judex loci, in quo peccatum est, ne crimina maneant omnino impunita, justè tribuitur Judici alterius loci. Ratio secundæ parris est; quia ratione delicti factus est subditus loci, in quo deliquit; ergo hic *justè* illum exigit sibi reddi; consequenter Judex alterius loci, in quo non deliquit, tenetur eum *justè petenti* reddere; cùm hæc sint correlativa justè, seu *jure petere*, ac *jure debere*; sic Decius in *tract. crimin. tom. 1. l. 4. c. 13. à n. 17*. Julius Clarus *l. 5. recept. sentent. in pract. crimin. q. 39. n. 7*. Azor *p. 1. l. 5. c. 11. q. 3*. quod procedit, si ve ambo Judices sint sub eodem, si ve sub diverso Principe; cùm ratio militet pro utroque casu; sic Castropal. *cit. n. 5*.

§. IV.

An lex, vel statutum obliget existentem extra territorium Legislatoris?

584. Communis regula est negativa; fundatur in eo, quod *extra territorium jus dicenti non pareatur impunè*, juxta *c. 2. §. statuta, de Constit. in 6*. Et ideo, qui non paret, non incurrit pœnam legis. Non enim potest jurisdictionem exercere ultra limites suæ potestatis, *L. ult. ff. de jurisdict. omn. Judic.* & statuta non feruntur in personas absolutè, sed dependenter à territorio. *L. omnes populi, ff. de just. & jure*. Hinc subditus, etiam extra territorium temper *manet subditus ad obediendum*, sed *intra territorium*, non extra.

Hæc tamen regula declaratione indiget, ut rectè procedat. Primò enim non venit intelligenda pro casu, quo subditus, existens extra territorium, delinquit intra territorium; ut si existens foris, jaculetur in alium existentem intra territorium, & hic occidatur.

Verùm circa hanc declarationem advertendū est 1. cum Suar. *l. 3. de legibus, c. 22. n. 8. & de censur. D. 5. f. 4. n. 9*. illam posse adhiberi statuto vel *affirmativo*, nimirum exigendi positionem alicujus actus; vel *negativo*, nimirum exigendi omissionem alicujus actus. Advertendum 2. in hac materia maximè attendendum, *ubi delictum contra statutum censetur fieri?* si sit contra statutum positivum, seu affirmativum, ibi censetur committi delictum, per omissionem, ubi ex obligatione ponendus erat actus; sic si detur statutum exigens Titij præsentiam in territorio A v. g. triduo Pascatis; ubicunque sit Titius, dum eo tempore abest à territorio, delictum censetur fieri in ipso territorio; quia intra hoc tali tempore illius præsentia in loco exigebatur statuto.

Si autem sit statutum negativum, distinguendum est inter pœnas. Nam si transgressoribus imponat *censuram*, ibi censetur delictum committi contra tale statutum, ubi delictum consumatur, esto alibi sit inchoatum; nisi etiam censuram statuatur delicto solum attentato; cujus ratio est ex *L. qui non facit ff. de reg. juris*, ibi: *qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit*; & colligitur ex *c. tuæ 11. de Cleric. non resident.* si autem imponat alias pœnas temporales, quoad has delictum committi censetur, & *ubi inchoatum, & ubi consummatum est*; hinc si quis in uno territorio delictum inchoet, & in alio consummet, ratione delicti sortitur forum in utroque loco, & puniri potest; *L. i. c. ubi de crimine agi oportet*, ibi: *ubi commissæ, vel inchoata sunt*.

Secundò non venit intelligenda dicta regula pro casu, si statutum violetur ab existente extra territorium, quando directè respicit rem in territorio sita (v. g. *ne frumentum distrahatur extra territorium*, vel *quovis anno conveniat ad synodum*) vel ipsius territorij speciale commodum; v. g. si sub pœna censuræ prohibeat mercatorem exerceri extra territorium; quia tunc inju-

injuria fit ipsi loco, seu municipio, quæ utique est intra territorium &c. ita Suarez cit. f. 5. n. 17. Præter hæc notandum, quod diximus de statuto afficiente personas ratione loci (nam in hoc lex localis, seu statutum consistit, in quantum differt à præcepto) non posse intelligi de præcepto; quia hoc afficit personas secundum se, & independenter à loco, adeoque illas ligat, ubicunque existant: præceptum autem est constitutio tantum ad singulares personas, quo differt à mandato, quod etiam ad communitatem pertinet. Streinius in *prolegom. Juris Can. §. 2. in fine.*

588. Not. 2. quod dictum est de præcepto, intelligi quoque de sententia Judicis, etiam generaliter lata, v. g. *si quis non restituat intra mensem, sit ipso facto excommunicatus*. Hæc enim fieri potest directè in personas, sine respectu ad locum; consequenter ligat etiam absentes, c. *cum sit, de appellat.* Ut autem subditus dicatur deliquisse non in territorio, & sic evitet pœnas sui statuti localis, requiritur, quod & ipse, & actio mala etiam quoad effectum, & res, circa quam versatur, sit extra territorium, ut cum comuni tenet Suarez tom. 5. in 3. p. D. 5. à f. 4. & l. 3. de leg. c. 32. aliique. Aliàs enim, si vel delinquens, vel delictum etiam quoad effectum, vel res, circa quam delinquitur, sit in territorio, & Judex hujus loci punire non posset, non haberet plenam potestatem præcavendi sibi noxia.

589. Dices: si ad hoc, ut quis dicatur deliquisse in territorio, sufficiat, quod ipsi territorio fiat injuria, etiam si ipse foris sit, imò & actio prava; nulla lex erit, quæ non obliget subditos existentes extra territorium; probatur: nam, cum quælibet lex respiciat commune bonum, de violante illam (licet existat extra territorium) dici potest, quod damnum, vel injuriam suæ communitati, seu municipio faciat; ergo sic quælibet lex ligabit existentem extra locum Legislatoris. Sed hæc sequela est contra apertam decisionem c. *ut animarum, de constitut. in 6.* ubi dicitur *impunè non pareri*, seu *obediturus dicenti extra territorium*. Et quamvis aliqui cum Bartolo in L. 1. C. de Summa Trinit. à n. 45. hoc limitent pro casu, quo Legislator non exprimit, *se velle legem à suis observari etiam extra territorium*; rectius tamen dicitur, id etiam procedere, licet ex-

primeret; quia jurisdictio ejus definitur limitibus sui territorij, nec ultra porrigitur. Sic Covarruv. in c. *alma mater*, p. 1 §. 10. n. 3. Suarez l. 3. de leg. c. 32. n. 4. &c.

Ante responsonem not. dupliciter actionem aliquam, in alieno territorio exercitam, cedere in damnum, vel injuriam territorij, cujus statuti prohibetur. 1. specialiter. 2. generaliter. *Generaliter* cedit in damnum, vel injuriam territorij eam statuto prohibentis, quando non magis cedit in damnum hujus territorij prohibentis, quàm cujuscunque alterius; cujusmodi sunt furta, homicidia, stupra &c. quæ scilicet in qualibet Republica prohibentur, & justitiam legalem, seu generalem lædunt, nimirum tanquam ubique noxia communi bono: *specialiter* autem, quando lædunt speciale bonum talis municipij statuto quæsitum, ut sunt, frumentum extra territorium non divendere, exteris arma non vendere &c. sic Castropal. p. 1. tr. 3. D. 1. P. 24. §. 5. n. 18. quibus positis: Resp. ad object. in n. 589. ex hoc, quod dicamus sufficere, ut etiam extra territorium existens, & actionem pravam ponens, dicatur intra territorium delinquere, & cadat in pœnam statuti eam prohibentis, *si specialiter cedat in damnum, vel injuriam territorij, quod tale statutum condidit*, nullatenus rectè inferri, omnem legem localem ligare etiam extra territorium; quia non omnis transgressio cujuslibet statuti cedit *specialiter* in damnum vel injuriam illius communitatis; sed sæpè tantum *generaliter*. Quare neganda est sequela sub data distinctione.

§. V.

An lex, vel statutum obliget existentes in loco exempto?

590. PRO resolut. suppon. 1. ex P. Suarez l. 4. contra errores Angl. c. 1. exemptionem, seu *immunitatem* in genere sic describi: quod sit *privilegium, quo res aliqua, vel persona, à communi aliqua obligatione, seu onere eximitur*, ut habetur L. *munus*, 18. ff. de verb. signif. & ex parte subjeçti triplex est, nempe *immunitas locorum, personarum, & bonorum*. Ex quo facile deduces, quid veniat nomine *immunitatis*, seu libertatis (hæc enim idem sunt

sunt) *Ecclesiastica*. Suppon. 2. *exemptionem*, quamvis immunitatem, & libertatem importet, videri tamen magis esse facti, quam juris; & potius effectum privilegij, quam ipsum privilegium significare; sic Peregra in *Elucidar. n. 847*. Suppon. 3. quod, quamvis exemptio (teste Suarez *cit.*) concessa *Ecclesie, bonis, vel personis Ecclesiasticis*, quæ talibus in genere, ita spectet ad immunitatem Ecclesiasticam, ut violator illius, hujus etiam violator sit; non cenferi tamen violatorem immunitatis Ecclesiasticæ, qui violat privilegium *particulare* datum tali Ecclesiæ, ex peculiari ipsius consideratione. Suppon. 4. exemptionem aliam esse *personalem*, aliam *localem*. Personalis est, quando certæ personæ vel communitates *ratione sui, non ratione loci, eximuntur à jurisdictione alicujus*. Localis, quando locus *ratione sui, & non ratione personarum in ea commorantium* eximitur à jurisdictione alicujus.

592. Hinc ubi solus locus est exemptus à jurisdictione v. g. Episcopi, personæ in eo commorantes possunt interdici ab Episcopo, quoad divina officia in loco non exempto; quia personæ, ut ponit casus, non sunt exemptæ ratione sui; sed tantum per accidens ratione loci exempti, ut, dum in eo sunt, liberè divina celebrare possint, ut colligitur ex *c. per exemptionem, de privileg. in 6. & c. cum capella, de privileg.* Unde, si exempta sit sola capella, non censentur exempti Capellani, nisi quatenus exercent officium in tali Capella; ita Sylv. *V. exemptio, q. 2.* ratio est eadem; quia cum ponatur solus locus exemptus, non personæ ratione sui, exemptio illis alia in præsentem non favet, nisi loci. Dupliciter autem aliquis locus potest esse exemptus. 1. plenè, seu plenissimè, quando scilicet non tantum ipse ratione sui, sed etiam ratione populi, seu pertinentium ad illum exemptus est à jurisdictione v. g. Ordinarij; quando autem vel populum non habet, vel populus ejus ab Ordinario exemptus non est, non dicitur exemptus plenè, seu plenissimè. Sic Layman *c. ut animarum, de Constitut. in 6. n. 5.* his præmissis:

593. Quæstio est, an subditi alicujus territorij, agentes aliquid in loco exempto, quod prohibitum est statuto loci, intra quem solum materialiter existit talis locus, fiat reus culpæ, ac poenæ à tali statuto transgresso-

ribus statuta? consequenter, *an statuta ligent subditos statuentis, existentes in loco exempto?* Layman in *cit. c. ut animarum, n. 5.* cenfet, non ligari, si existant in loco *perfectè & plenè, seu plenissimè exempto*; secus, si talis non sit. Illum enim, non istum æquiparari loco extra diocesin. Primam partem ait sumi ex *c. Episcopus 7. de offic. Ordinar. in 6.* ubi dicitur, *non esse dubium, quin Episcopus quolibet loco ipsius diocesis, non exempto, per se, vel per alium possit pro tribunali sedere.* Ex quo per sensum contrarium colligitur, id eum non posse *in loco exempto*, saltem plenè, ac plenissimè. Secundam autem ex hoc, quod privilegium exemptionis, in quantum præjudicat ordinariæ Episcoporum jurisdictioni, strictam habeat interpretationem; nec ad casum non expressum extendi debeat; cæteroquin daturum occasionem delinquendi, nec parum turbandi diocesanam Episcoporum jurisdictionem. Hanc etiam sententiam tenet Castropal. *cit. q. 5. in fine pro eadem citans P. Suarez de censuris D. 5. s. 4. n. 10. Salas de legibus D. 14. s. 6. n. 85.* Et ideo citatus Author *ibid.* docet 1. *loca exempta*, esse illa; in quibus Judex territorij exercere jurisdictionem non potest, sed incolæ jurisdictioni alterius subduntur. 2. Monasteria Monialium, & conventus Religiosorum, in quibus sui superiores jurisdictionem quasi Episcopalem non habent, nullo modo reputari exempta per se, ac ratione sui; sed tantum ratione personarum ibi degentium. Hinc infert, subditos territorij illuc accedentes ligari præceptis, & statutis latis pro suo territorio.

In hac quæstione videtur illud probabilius dici, quod existentes *in loco exempto per se, ac ratione sui*, non ligentur statutis localibus territorij, intra quod ejusmodi exemptus locus est, sicut non ligantur existentes in loco alieno. Nam exemptio de se reddit exemptum, *non subditum, seu subjectum illi*, à cujus jurisdictione eximit in his, in quibus eum eximit; ergo exemptio, quæ locum afficit *per se*; ac *ratione sui*, reddit eum non subjectum illi, à cujus jurisdictione eximit, nimirum in his; in quibus illum eximit; at sic in his ad jurisdictionem illius se habet talis locus exemptus, sicut territorium alienum; ergo existens in loco taliter exempto perinde

de se habet, ac existens in territorio alieno; ergo existens in loco per se, ac ratione sui exempto non aliter ligatur statutis localibus, ac existens in territorio alieno. Locus enim per se, ac ratione sui exemptus in jure æquiparatur loco extra diocesim, & territorio alieno; sic Joan. Andreas, & Udalr. Zasius in *L. ult. ff. de jurisdic. omn. Jud. col. 3. apud Laymann cit. in c. ut animarum, de constitut. in 6. n. 5. universim* docentes, locū exemptum æquiparari loco extra diocesim; id, quod nos hic asseruimus solum de loco exempto *per se, ac ratione sui*, seu gaudente vera exemptione locali.

595. Quamvis autem Episcopus intentionem jurisdictionis sibi competentis ex jure communi habeat fundatam erga omnia loca, & personas intra diocesim consistentes, adeo, ut si exemptio aliqua prætendatur, ea ostendi, probarique debeat, ut colligitur ex *c. cum Episcopus, 7. de offic. Jud. ordin. & c. cum personæ, 7. de privileg. in 6.* id tamen fallit in loco *per se, ac ratione sui exempto*, quod attinet ad excludendam Episcopi jurisdictionem in his, per ordinem ad ea omnia, ad quæ illi exemptio favet, ita Layman in *cit. c. cum Episcopus, n. 2.* indefinite ibi loquens de loco exempto. Hinc diversa sunt hæc duo, *esse in, vel intra diocesim materialiter, & physicè*, materiali nimirum situatione loci intra fines illius; & *esse in, seu intra diocesim formaliter, seu juridicè*, nimirum quoad jurisdictionem Ordinarij se porrigentis etiam ad talem locum. Unde locus per se, ac ratione sui exemptus à jurisdictione Episcopi, etsi sit *in* ejus diocesi, nimirum solum materialiter; non est tamen *de* diocesi formaliter, seu juridicè, ac quoad jurisdictionem.

596. Not. præterea, significari exemptionem *personalem*, si Pontifex in privilegio exemptionis dato personis, quæ sunt de tali Ecclesia, Collegio, vel monasterio, dicat: *immediatè nobis subjicimus, vel, eximimus à jurisdictione Ordinariorum*, aut, *recipimus eos in proprios subditos, c. ex parte, elig. 2. V. recipimus, de privileg.* non autem per hoc, quòd dicat: *suscipimus eos sub nostra, & sedis Apostolicæ protectione*; nec per hoc: *recipimus eos in proprios filios*, ut notat Sanchez *l. Consil. c. 9. d. 1. n. 4. ex cit. c. ex parte*; & *c. 1. de verb. signific. c. si Papa, 10. de privil. in 6.* Simili-

ter censetur eximere locum, si dicat in privilegio exemptionis, vel sententia: *super ea Ecclesiam juris B. Petri existere*; sive, *eum ad jus, & proprietatem Romana Ecclesia pertinere*, vel, *quòd Ecclesia sit libera*, vel, *Ecclesia Romana libertate fruatur*, vel, *quòd Episcopus non audeat Cathedram ibi collocare*, vel *imperium, aut potestatem exercere*, vel, *quòd eam eximat, ut libera sit à potestate Episcopi*; ita Sylvest. Angel. Tabien. D. Antonin. & alij, quos citat, & sequitur Sanchez *loc. cit.* Not. 2. valde probabile esse, ut locus (Collegium, vel Monasterium v. g.) dicatur ratione sui, ac per se exemptus ab alicujus jurisdictione, sufficere, quòd is nullam jurisdictionem *ordinariam* exercere possit in talè locum, ac incolas ejus. Nam sic locus ille, & ratione sui, & ratione incolarum jurisdictioni ejus *ordinaria* subtractus, seu nullatenus subjectus est; cum tota ratio, propter quam Ecclesia dicitur, *etiam localiter exempta à jurisdictione Ordinarij*, sit, quòd *nec in eam, nec in ejus populum*, aut indiget, ullam jurisdictionem *ordinariam* exercere possit. Et sic videntur sentire Joannes Andreas, & Zasius, de quibus dixi *n. 543.*

Not. 3. Societatem nostram, & universos illius Socios, & personas, illorumque bona quæcunque, ab omni superioritate, *jurisdictione, & ab omni correctione, quorumcunque Ordinariorum*, à Paulo III. exemptos esse, ut notat Sanchez *l. 6. Consil. c. 9. D. 1. n. 11.* & declarat Greg. XIII. in Bulla: *ascendente Domino*, homines Societatis dicens Sedi Apostolicæ *immediatè subjectos, & à quorumvis Ordinariorum, & Delegatorum, seu aliorum Judicum jurisdictione omnino exemptos*, addensque: *prout nos etiam vigore presentium eximimus.* Idem habetur in ejusdem Gregorij XIII. constitutione: *satis, superque*, ibi: *nonnulli Romani Pontifices, prædecessores nostri, dictam societatem, à primævæ ejus erectione, illiusque personas, & bona quæcunque, à quorumvis Ordinariorum visitatione, jurisdictione, correctione, superioritate exemerunt, & sub sedis Apostolicæ protectione susceperunt*; ut illa Romano Pontifici pro tempore existenti *immediatè subjecta esse noscatur*: & subjungit: *quare nos dictam exemptionem illi confirmamus, &c.* Ex his autem habetur, Societatem nostram gaudere privilegio exemptionis

597.

onis

onis non tantum *personalis*, sed etiam *localis* à jurisdictione quorumcunque Ordinariorum, ut rectè notat Sanchez cit. n. 11. *in fine*; quia *ipsa*, hoc est, omnes, & singulæ personæ, ac bona, seu res ejus *immediatè subjecta sunt Romana Sedi*, ut liquet ex dictis; si enim ejus domus, & Ecclesiæ solum ratione personarum exempta forent, exemptio non esset *localis*; & res ejus, ac bona, non bene dicerentur exempta *simpliciter*; sed cum addito: *ratione personarum*; cujus contrarium constat ex allato textu.

598. Dices 1. si ejusmodi domus per se haberent exemptionem, & non ratione personarum, manerent exemptæ etiam, ubi deferuntur à talibus personis; hoc autem dici non potest. Resp. distinguendò, & dico, quòd etiam in dato casu manerent exemptæ, si solum physicè, non autem, si etiam juridicè deferuntur ab illis. Nam si juridicè deferunt, censentur renunciare privilegio ipsi loco concessò in ipsorum favorem. Ex his sequitur, subditos alicujus territorij, existentes in territorio gaudente locali exemptione, non aliter teneri legibus statuentis aliquid pro suo territorio, quàm teneantur subditi existentes in territorio alieno; ratio est ex n. 591. qualiter autem subditi ligentur statutis localibus, dum existunt in alieno territorio, constat ex dictis à n. 584.

599. Dices 2. subditi existentes in alieno territorio, ligantur præceptis, & sententijs ejus, sub cujus jurisdictione sunt; ergo etiam statutis localibus; ergo idem in utroque casu dicendum quoad existentes in territorio gaudente exemptione locali, seu per se exempto; patet hæc consequ. ex ipsa doctrina nostra in *preced. num.* Primam consequ. probat Castropalaus p. 1. tr. 3. D. 1. p. 24. §. 5. n. 21. eam omnino defendens, paritate sumpta à præceptis ad statuta, sic opponens: qui sententiam, & præceptum generale imponit, *jus dicit*, sicuti cum legem imponit; ergo si per præceptum dicere potest jus in existentes in alieno territorio, jus etiam in eodem dicere poterit per legem, & statutum. Nec enim valet dicere legem adstringi territorio; secus verò præceptum: utrumque enim tam *generale præceptum, quàm lex, & statutum ob commune bonum fertur.*

600. Confirmari potest ex eo, quòd nullum

hinc sequatur inconveniens, esto existentes extra territorium ligentur *statutis* potius, quàm *præceptis*. Nec enim ex hoc specialiter labefactatur jurisdictione Judicis, in cujus territorio delinquens existit: siquidem in ejus territorio, & ditione Legislator nullum exercet actum jurisdictionis *contentiosa*; nec enim ibi citat reum, nec capit, nec punit punitione supponente delictum, quæ præcepto imponi non possit. Nam esto dicatur: *jurisdictionem contentiosam esse, quæ in invitum exercetur*, ut habetur L. 2. ff. de offic. Proconsul. & *semper censeri, invitum sustinere obligationem legis impostam*: non propterea quis dicitur exercere jurisdictionem contentiosam in alieno territorio, quòd subditum existentem in alieno territorio *sua lege obliget*; sed requiritur præterea, quòd interveniant testes, citatio, aut aliæ juris solemnitates, quod non fit præcisè obligandò subditum existentem extra territorium; aliud enim est, *legem imponere*; aliud, *lege obligare*. Unde quamvis Legislator, extra territorium, *legem ferre* non possit (cum ea, quæ ad legis impositionem necessaria sunt, extra territorium, exercere nullatenus possit, ut legem promulgare, &c.) effectus tamen legis, nimirum *obligatio* extra territorium, esse potest; cum afficiat insensibiliter personas. Ex his demum infert citatus Author n. 22. *in omnibus illis casibus, in quibus præceptum generale imponi potest subditis, extra territorium existentibus, etiam imponi posse legem*: & e contra, *in quibus statutum ferri non possit adversus extra territorium delinquentes, neque præceptum posse ferri.*

Verum hæc paritas à *præceptis* (quibus ligari possunt subditi etiam extra territorium sui Judicis, vel Legislatoris existentes) *ad idem statuendum* de legibus, ac statutis ejus, non videtur tenere universaliter, sicut docet Castropalaus *cit.* Quare ad object. in n. 599. N. consequ. ad hujus prob. R. 1. N. ant. Nam, ut fatetur ipse Castropalaus *cit. n. 22.* qui præceptum imponit, *jus dicit* jurisdictione solum *voluntaria*, nimirum jurisdictione juris pendente à sola voluntate obligantis; qui autem legem, jurisdictione *contentiosa*, jus dicit, jurisdictione (ut ipse ait) pendente à solemnitatibus juris; ergo non habet se unum, *sicut* alterum. Deinde R. 2. cum distinctione: qui

præ-

præceptum imponit, jus dicit *directè* intendendo *bonum duntaxat particulare* ejus, aut eorum secundum se, quibus præcipit, C. *directè* intendendo *bonum communitalis in tali loco, quà talis*, N. Contrarium autem habet, qui jus dicit, imponendo *legem, vel statutum*; ergo rursus fallit *ly sicut*; hinc. N. conseq. Ad ejus prob. in *n. cit.* distinguo id, quod assumitur: utrumque (nimirum *præceptum generale, & lex, seu statutum locale*) fertur *ob commune bonum*, eodem modo, N. diverso, C. *Præceptum generale* non intendit *directè* bonum commune, in quantum est *bonum Communitalis*, quà talis; sed bonum commune, in quantum est bonum singulorum de Communitate. Nam in hoc differunt potestas *præcipiendi*, & potestas *condendi legem, vel statuendi*. Contrarium habet *lex, & statutum*, atque ex hac causa apparet, quare potestas *condendi legem, seu statutum* definiatur limitibus solius territorij; non autem potestas *præcipiendi*. Cum enim jus jurisdictionis in eo differat à jure proprietatis, quòd illud *directè* respiciat bonum subditorum; & aliud sit *bonum particulare singulorum*; aliud *communitalis, in quantum communitas est, quin directè respiciat singulos, quà tales*, necesse quoque est, quòd jurisdictio, in quantum distincta à jure proprietatis, alia sit, quæ *directè* respiciat bonum particulare, quà tale; alia, quæ *directè* bonum communitalis, quà talis: cum ergo potestas *præcipiendi* *directè* tendat ad bonum particulare, quà tale; *statuendi*, ad bonum communitalis quà talis; & bonum particulare singulorum consideretur *ratione personæ*, quà talis non affixæ loco; bonum communitalis quà talis in ordine *ad communitatem talis territorij*, rectè sequitur, potestatem *præcipiendi* non considerari, aut defini limitibus territorij; secus potestatem *statuendi*.

602. Ad confirmat in *n. 600.* rectè negatur, *nullum sequi inconveniens*. Nam sic non verificaretur decisio capituli *ut animarum*, citra culpam, & pœnam posse non pareri statutis Ordinariorum ab existentibus extra territorium; hoc autem est inconveniens. Unde, esto non sequeretur inconveniens ex eo, quòd per hoc non labefactetur jurisdictio alieni

Tom. I.

Judicis; satis tamen inconveniens est potestatem *statuendi* ultra suos terminos extendi à sola paritate potestatis *præcipiendi*, non fundata in medio concludendi, quod utrique commune sit. Ant. probatur: si enim aliquod *statutum* existentes extra diœcesin non ligat, sicut reverà admitti debet *vi c. ut animarum*; rationes desumptæ ab eo, quòd *præcepta* ligent existentes extra territorium *præcipientis*; non procedunt legitimè ad statuta extra territorium *statuentis*. Et quamvis hoc videatur admittere cit. Castropalaus, ut diximus, non ostendit tamen, unde potestas *præcipiendi* existentibus extra territorium *præcipientis* limiteretur, cum *præcepta* non respiciant nisi bonum privatum subditorum, quod non definitur certo loco; sicut bonum alicujus municipij, seu communitalis, quà talis.

Ad eand. confir. ; Resp. non tantum tunc exerceri jurisdictionem contentiosam extra territorium (ferendo legem v. g.) quando Legislator extra territorium eam promulgat, vel alias juris solemnitates adhibet; sed etiam, cum hujus actus obligationem transmittit extra suum territorium. Nam per *c. ut animarum* non minus effectus *statuti* (qui dicitur obligatio) quàm *statutum*, definitur limitibus sui statuentis, territorij; alias enim verum non esset *impunè non pareri jus dicenti extra territorium*, transmissa obligatione. Si enim obligatio *statuti*, solenniter conditi intra territorium statuentis, transmitteretur in subditum existentem extra illius territorium, falsum esset, quòd *posset impunè non parere*. Ex quo etiam patet ad id, quod dicitur pro discrimine inter hæc: *legem imponere, ac obligare*, seu obligationem transmittere in alienum territorium.

Si quæras, an, & qualiter existentes in alieno territorio ligentur poenis, per statutum impositis? & inter pœnas aliquas esse, quæ non requirunt Judicis executionem, sed ipso facto incurruntur, ut sunt censuræ ipso jure latæ; alias, quæ requirunt oppositum; quibus positis quæstio est 1. an subditus incurrat pœnam, statuto impositam, ipso jure incurrendam, agens oppositum statuto, si id agat existens extra territorium statuentis, aut in loco per se, ac ratione sui exempto? Ad hoc generaliter

T

603.

603.

604.

neraliter responderi potest, incurri, si etiam existens in tali loco, ligetur statuto; non autem secus. Ratio est, quia si existens in tali loco ligetur statuto sui territorij, ibi committens actum prohibitum, est verè transgressor ejus; non autem, si ita non ligetur: pœnæ autem afficiunt solum transgressores. Hinc si transgressoribus *præcepti* imposita est pœna, ipso jure incurrenda, subditus incurrit pœnam eo *præcepto* impositam, licet existens extra territorium delinquat contra tale præceptum; cum liget etiam existentes extra territorium præcipientis, per n. 587. Si autem transgressoribus *statuti* imposita est pœna, ipso jure incurrenda, subditus non incurrit pœnam eo statuto impositam, si existens extra territorium statuentis faciat oppositum *statuto*; nam sic non est ejus transgressor; cum non liget existentes extra territorium *statuentis* ex n. cit: nisi occurrat unus ex casibus, in quibus hæc regula non procedit, ut notavimus *supra*; Unde, si transgressoribus imposita est ejusmodi pœna per statutum, quod *directè* respicit rem in territorio sitam (v. g. ne frumentum, vel pecora inde extrahat:) vel ipsius territorij speciale bonum, incurritur pœna à subdito, si oppositum statuto agat, licet id agat existens extra territorium statuentis; nam in hoc casu statutum ligat subditos etiam extra suum territorium, per n. 578.

605. Questio est 2. an incurrat pœnam, statuto impositam, ac ipso jure incurrendam, qui delictum quidem inchoat intra suum territorium, sed consummat extra illud in alieno? R. si pœna sit censura, non incurri à faciente, vel omittente actum sub censura prohibitum, si consummetur in loco non subiecto jurisdictioni statuentis, nisi expressè lata sit contra delictum etiam attentatum, vel inchoatum; nam censura, seclusà tali expressione, non intelliguntur lata nisi *ob delictum consummatum*; cum ergo consummatio non contingat intra territorium, pro quo urget pœnale statutum; non fit hujus transgressio, consequenter nec pœnæ incursum; ita Suarez l. 3. de legib. c. 32. à n. 5. & alij. Idem dicendum venit de alijs pœnis, ipso jure impositis, ubi non expressè fit extensio ad delictum etiam *attentatum*, vel *inchoatum*; quia in pœnis mitior interpretatio est.

606. Questio est. 3. de pœnis sententiæ ferendæ, seu requirentibus executionem Judicis; de quibus communis tenet, nullum Judicem, extra suum territorium, posse pœnam illam imponere, sive statuta sit delicto inchoato, sive consummato; quia hoc importat actum jurisdictionis contentiosæ. In questione autem, quis delictum punire possit, an Judex, ubi delictum est inchoatum, an, ubi consummatum, si *inchoatio* fiat in alio, in alio territorio *consummatio*? Communis opinio fert, quod ille, ubi facta est consummatio, licet delinquens de cætero ibi domicilium non habeat. Nam sic verè læsum est ejus territorium, & delictum ibi commissum. Si autem delinquens ibi habeat domicilium, ubi solum est inchoatum; etiam ibi puniri potest propter delicti attentionem, vel inchoationem; nam & in hoc deliquit; ergo cum ratione domicilij subditus sit Judici illius loci, ab illo puniri poterit. An autem eadem pœnâ, qua, si delictum etiam ibi foret consummatum? affirmat Castropal. cit. p. 1. tr. 3. D. 1. p. 24. §. 5. n. 26. dicens, in hoc Doctores convenire. Si denique delinquens aliàs non sit subditus Judici loci, in quo delictum attentavit, nisi *ratione attentionis*, posse illum nihilominus puniri *propter delictum*, licet *alibi consummatum*, tenet communis. Suadet consuetudo jure gentium introducta, quæ utrique Judici delictum integrè subjecit, ne crimina maneant impunita; & colligitur ex L. 1. C. ubi de crimine agi; id, quod constat ex dictis *supra*; Sic Felinus in c. *Postulasti*, eod. n. 25. Bartol. in L. *Dominium*, ff. de furtis, &c.

607. Dices: aliud est *inchoare*, aliud *consummare delictum*; ergo si consummatio fiat in loco extra jurisdictionem Judicis, ab eo consummatio puniri non potest; pat. conseq. quia non potest punire delictum, nisi in quantum est injuria ipsius territorij; at, cum ponatur non contigisse consummatio intra illud, non est illi injuria; ergo talis Judex non poterit punire consummationem, sed tantum inchoationem factam in suo territorio. Et ita tenet Abbas in c. *fn. de foro compet.* Julius Clarus in *practic. q. 38.* & plures alij. Resp. dato antecedente, dist. conseq. ergo Judex loci, ubi delictum solum est inchoatum,

tum, non autem consummatum, non poterit punire, nisi delicti inchoationem, non autem consummationem, *secus à legitima consuetudine, jure gentium introducta, & juris dispositione*, quæ delinquentem in tali casu utrique Judici subicit integrè, C. stante illa, N. conseq.

608. Dices. 2. qui intra territorium sui domicilij dat alicuj mandatum, ut occidat Petrum, non potest in loco dati mandati puniri poenâ statuto impositâ *occisioni*, si mandatarius mandatum executus est in alio territorio; ergo, qui intra territorium sui domicilij lethaliter vulnerat Petrum, in loco facti vulneris non potest puniri poenâ impositâ homicidio. Resp. cum Farinacio l. 1. *Praxis, tit. 1. q. 7. n. 45.* probabiliter posse negari antecedens; sed quia probabilius est, quod consuetudo *mandantem*, ac *mandatarium* in casu delicti, per illum mandato, per istum facto, in distinctis, nec eidem Judici subjectis territoriis commissi, non æquè subjecerit utriusque territorij Judici, ac *inchoantem*, & *consummantem* delictum, quantumvis etiam in distinctis territoriis facta sit inchoatio, & consummatio delicti: ideo *æ. 2.* dato anteced. N. conseq. propter consuetudinem, & juris dispositionem stantem pro consequenti; non antecedenti.

§. VI.

An, & qualiter omnes fideles ligentur legibus Ecclesiasticis

609. **N**on est dubium, Canonum statuta ab omnibus observanda esse, ut dicitur c. 1. *de Constitutionibus*. Simile quid habetur in jure civili, L. 3. C. de Legib. ibi: *ab omnibus æquanimiter observentur*. Et ratio est, quia in his, quæ pertinent ad æternam animæ salutem, summus Pontifex, respectu Fidelium, tenet potestatem Christi Vicariam in terris, ligandi, & solvendi, quam immediatè accepit à Christo. Unde si Principes Laici constitutionibus suis justè possint subditos suos obligare in conscientia, & sub peccato, ut constat *ex dict. à n. 233. & 274.*: à fortiori hoc poterit summus Pontifex, & omnis Superior Ecclesiasticus, respectu sibi subditorum. V. dicta

Tom. 1.

n. citat. Hujus autem ratio est; quia vis, & potestas Vicarij Christi in terris multò certius est à Deo, quàm in Principe sæculari; ac ad finem habet multò nobiliorum, qui est animæ felicitas indefectibilis; quàm habeat potestas Laica, qui est sola Reipublicæ felicitas temporalis. Hinc non potest esse indicium bonæ conscientie in illis Judicibus, & Tribunalium Præsidiis, qui, ut intentiones suas in temporalibus promoveant, etsi sacros Canones contrariari noverint, eos vel rejiciunt, vel contemnunt, nixi communi suo refugio, *quod in praxi servetur contrarium*, immemores, praxim laborantem vitiò in objecto, corruptelam potiùs esse, quàm usum legitimum, qui jus tribuat, ut constabit ex dicendis. Et ideo meritò dixit Damasus Papa, relatus supr. *num. 6. In Spiritum Sanctum peccare violatores sacrorum canonum*; quia ejus instinctu, & dono dictati sunt; quibus positus:

Not. 1. ex n. 61. Decreta Pontificum, etiam non inserta juri communi, æquè obligare, ac inserta; Sic Bartholom. Chassainus *de Privileg. Regul. tr. 1. c. 1. propos. 2. ex c. Si Romanorum, dist. 19. & c. 2. ead.* Nam ad naturam legis per accidens est, hoc vel illo modo scribi, expediri &c. intellige, pro foro poli. Nam in externo jus commune præponderat Conciliis; hæc Bullis; istæ Brævibus; his signaturæ; & hæc vivæ vocis Oraculis; ita Chassainus l. c. Not. 2. in cit. c. *per statuta canonum*, intelligi *canones generales*, non autem merè locales, vel merè personales, ut notat gloss. ad c. 1. V. *Canonum*; & per *omnes* ibidem intelligi *subditos Ecclesie*. Nam nemo in non subditum jus dicere potest; hinc sermo est de canonibus, continentibus vim legis obligantis; non autem puri consilij, vel merè directionis non præceptivæ. Et ideo etiam hæretici, ac omnes semel baptizati (consequenter etiam Apostatæ à fide Catholica) obligantur sacris canonibus; non autem non baptizati, imò nec Catechumeni. Illi enim sunt subditi Ecclesie, non isti. c. *canonum, de constitut. Layman* in cit. c. n. 1. Servari autem debent leges, & canones secundum accommodationem, nimirum ab iis, respectu quorum conditi sunt; *generales*, ab omnibus;

610.

T 2

bus; *locales*, à degentibus in tali loco, &c. quia aliter non sunt subditi legislatoris, nec is intendit obligare.

611. Not. 3. sacros canones, qui versantur circa materiam Ecclesiasticam, etiam à Laicis observandos esse (nam quoad hanc materiam æquè subsunt potestati Ecclesiasticæ, ac Clerici, c. *novit*, de *Judiciis*) unde leges in hac materia contrariæ canonibus, censeferi debent abolitæ, c. 1. & *seq. dist. 10.* Rescriptum tamen Principis in *certa* causa, vel erga *certam* personam, non habet rationem legis; Felin. in rubric. de rescript. quia sic non est *præceptum commune*; sed *limita*, nisi voluntate Principis extendatur ad omnes, ut si sit insertum juri communi; vel, sit interpretatio alicujus juris &c. ut dicitur L. *ult. C. de legib.* hinc rescriptum in materia particulari inter personas, quarum interest, facit jus speciale; in aliis constituit legem generalem, c. 1. *dist. 19.* & *glos. in c. Ex tua, V. Consultationi*, de *fil. presbyt.* Sanch. *de matr. l. 2. D. 31.* Layman. l. 1. *tr. 4. c. 6. q. 3. n. 13.* Armilla *V. Rescriptum.*

612. Not. 4. si aliud lege civili, aliud sacris canonibus statutum sit, eam in foro civili, istam in foro Ecclesiastico servandam esse; sic *glos. in c. 2. de arbitr. 6. V. Lex civilis*; quod potissimum contingit in formandis judicijs, ut dicitur loc. cit. sed intellige, modò lex civilis non foveat peccatum, juxta dicta à n. *preced.* nec disponat de personis, aut materia, sibi non subditis, ut constabit à n. 616. Unde in tali casu non obstat Laicorum praxis, & consuetudo. Nam ad Papam spectat, *tollere irrationabilem consuetudinem etiam à Laicis inductam*, si scilicet sit nutritiva peccati, c. 2. *de Probat.* Quando autem in c. *Canonum*, 1. h. t. dicitur: *nemo in actionibus, vel judicijs Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum* (nempe canonum) *auctoritate ducatur*, quidam cum Fagnano censent, sensum esse, quòd Judex judicare debeat secundum notitiam, quam habet *ut Judex*, nimirum secundum allegata, & probata, licet *ut homo* notitià privatà sciat oppositum. Sed hoc fit indefinitè acceptum, puto illicitum.

613. Ratio est, quia quando dicitur, quòd Judex *quà talis*, ex lege, & obligatione sua

debeat judicare secundum allegata & probata, lex habet tacitam conditionem, *nisi certo sciat, allegata esse falsa.* Nam alias illa lex non esset justa, sed foveret peccatum. Sic Judex Ecclesiasticus privatà scientià certò sciens Bertam non esse uxorem Titij, esto secundum allegata probetur talis, nulliter obligat, nec obligare potest Titium, ut ej conjugaliter convivat. Sed de hoc alibi. Unde rectius dici videtur, ibidem per ea Verba insinuari, quòd Judex subordinatus Canonum, vel Legum Conditori, debeat judicare *secundum* leges, vel canones; non autem *de* legibus, vel sacris canonibus, quos constat auctoritate legitimà latos esse. sic Layman *in cit. c. 1. n. 13.*

614. Quia tamen quandoque occurrit casus, ubi propter quasdam circumstantias lex *secundum literam* observari non posse videtur, quæritur, an Judex relicto externo cortice, seu literà, judicare possit secundum mentem Legislatoris, quam in tali circumstantia prudenter præsumit; & si de mente Legislatoris constet, non curandam literam, ut dicemus infra. Idem dicendum est, ubi prudenter de mente Legislatoris præsumi potest contra literam; nam hæc illi, non econtra servire debet. Hinc, etsi Judex (exceptà plenitudine potestatis supremæ) pœnam legalem ob crimen aliquod, regulariter, & ordinariè augere, aut minuere non possit, ut dicitur L. 1. ad S. C. Turpil. (cùm *nihil Reipublicæ tam perniciosum sit, quàm si Judices arbitraria faciant ea, quæ à lege certam definitionem habent*, ut rectè docet Layman *in c. 1. de Constit. n. 14.*) non desunt tamen plures casus, in quibus Judex subordinatus, ob gravem, & urgentem causam ex circumstantiis personarum delinquentium à præscripto legum recedere possit, ut notat Felinus *in cit. c. 1. n. 48.* Et quamvis Felinus censet, debere tunc consuli Superiorem; id tamen non procedit, ubi causa evidens est, licet Superior præsens sit, ut vult Layman *cit. n. 15.* Nam in tali casu ipsa jura indulgenti Judici hanc epichiam, seu arbitrandi facultatem, prout sumitur ex L. 1. C. de Legib. ubi Imperator ait: *inter aequitatem, jusque, interpositam interpretationem nobis solis, & oportet, & licet inspicere.*

inspicere: secus est, ubi causa dubia est; tum enim ad Superiorem recurri debet, si id fieri possit.

615. Quòd autem quandoque occurrant ejusmodi casus, ubi secundum legis literam videatur procedi non posse, inductione constat; nam saepe lex indeterminate habet, nisi gravia criminis indicia habeantur, non esse deveniendum ad capturam; vel torturam criminosi; quin determinet, quae sint ea gravia indicia? Similiter non raro lex statuit, *Judici sic, vel sic procedendum esse in casu, quo alicui metus gravis, vel atrox injuria illata est; quin definiat, quis metus gravis, aut injuria censeretur atrox debeat? cum omnes casus speciales, qui ex variatione circumstantiarum innumerabilium, mirè variantur, unà lege universali comprehendere non possint. Licet autem interdum in lege speciatim exponatur, quis metus v. g. censeatur gravis? &c. hoc tamen communiter non fit aliter, quam exempli gratia asserendo unum, vel alterum casum, ut in multis liquet. Et ideo in ejusmodi casibus occurrentibus, fori praesertim externi Judex, non statim sensu suo duci debet (qui frequenter caecis affectibus corrumpi potest) sed quando casus neque per legem, nec statuta, stylum Curiae, seu consuetudinem, decisionem habet, in judicando adherere debet communi, & meliorum Doctorum opinioni. Quia cum inter litigantes arbiter constitutus sit; sequi cogitur, quod probabilius, seu veritati ac justitiae magis consentaneum est. Nam hoc importat obligatio muneris judicarii; ita Layman l. 1. Summa, tr. 2. c. 6. n. 5. Dixi: opinioni communi, & meliori. Nam major opinionis probabilitas non debet sumi ex sola pluralitate authorum eam sequentium, sed ex pondere, & gravitate rationum, quibus nititur, L. 1. C. de veteri jure enucleando, ibi: sed neque ex multitudine Authorum, quod melius est, judicatore; cujus rationem dat ipsa lex dicens: cum possit unius forsitan, & deterioris sententia, & multos, & majores aliquà parte superare. Cui consonare videtur c. Capellanus, de Feriis, ibi: posterior sententia meliori, & subtiliori nititur ratione. Et ideo rectè ait gloss. marginal. in cit. L. 1. ponderande sunt sententiae, non numerande. Si autem*

nec his juvari possit, tradit hanc regulam Manzius p. 1. Instit. ad Tit. 2. 2. §. 9. de jure naturali, n. 16. quòd, quoties aliquid jure non satis reperitur definitum, recuratur ad Judicis arbitrium.

§. VII.

An, & qualiter Ecclesiastici ligentur legibus, & statutis Laicorum?

Ante resolut. not. 1. per exemptionem, seu immunitatem Ecclesiasticam intelligi jus, vi cujus Ecclesiae, personae Ecclesiasticae, ac earum bona eximuntur, seu liberantur à praestandis oneribus, vel etiam subeundis officiis saecularibus, & subjectione, relatè ad Laicum Superiorem. Hoc autem nomine veniunt solum exemptiones illae, quae toti statui Clericorum, vel omnibus locis, aliisque rebus Deo particulariter dicatis communes sunt. Sic Thom. Delbene c. 1. de Immunit. Ecclesiastica, dubio 1. n. 4. haec immunitas triplex est: Localis, quae Ecclesiis, & aliis locis Ecclesiasticis; Realis, quae rebus, seu bonis ad Ecclesiam, vel Clericos pertinentibus; Personalis, quae ipsis personis Ecclesiasticis concessa est. Not. 2. potissimam quaestionem hic in eo versari, an Clerici, & Regulares civilibus Principum legibus, & statutis obligentur? Negativam sequuntur non tantum Theologi, sed etiam Canonistae, fundantes se in eo, quòd nemo ligari possit legibus, aut statuto alicujus, nisi subditus sit jurisdictioni, & potestati Legislatoris quoad eam materiam, circa quam versatur lex; sed Clerici, & Regulares nulli jurisdictioni, seu potestati Legislatoris Laici subditi sunt quoad personas suas, Ecclesias, ac earum & sua etiam bona: ergo nullis eorum legibus, & statutis ligari possunt. Minorem probant ex utroque jure humano, civili scilicet, & canonico.

616. Ex jure civili. Nam in Authentica Cassa, de sacrosanctis Ecclesiae, Cassa, inquit Imperator, & irrita esse denuntiare per totam Italiam praecipimus omnia statuta, & consuetudines, contra libertatem Ecclesiae, ejusque personas. Ea porro statuta Laicorum contra libertatem Ecclesiasticam censentur, (ut dicimus amplius n. 635.) quibus Clerici timidiores, & mi-

nus expediti redduntur, vel ad amplectendum statum, vel ad exercenda officia suscepti status, quod sane fit per onera, & gravamina, quæ Laicorum statutis, & præceptis, personis Ecclesiasticis directè, vel indirectè, & cum effectu inferuntur; sic Bart. in Authent. Cassa, & L. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio non datur; & Suarez de immunit. Eccles. c. 22. n. 11. Plura super hoc videri possunt in l. 1. authenticorum, & in authent. Item nulla, C. de Episcop. & Cleric. His addi potest constitutio quarta ex Constitut. Friderici Secundi Imperatoris, cujus verba sunt: *item statuimus, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali questione, vel civili, trahere ad iudicium seculare præsumat, contra constitutiones imperiales, & canonicas sanctiones; quod si fecerit, actor à suo iure cadat; & iudicatum non teneat: & Iudex sit ex tunc iudicandi potestate privatus. Statuimus enim, ut si quis Clericis, vel personis Ecclesiasticis iustitiam denegare præsumserit, tertio requisitus, suam jurisdictionem amittat.*

118. *Ex iure Canonico.* Nam in c. quæ in Ecclesiarum, 7. h. t. dicitur, quod constitutio Laicorum, Ecclesias, personas Ecclesiasticas, ac earum bona non adstringat; & c. Ecclesia S. Mariae, 10. eod. quod statutum generale Laicorum ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, vel ipsarum bona, in earum præiudicium non extendatur: nec etiam speciale, licet earum commodum, & favorem concernat, c. significasti, 18. de foro compet. quod Clericus in Iudicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Diocesani voluntas accesserit) consentire non possit. Et ideo in c. si diligenti, 12. eod. Clericus constituens, seu se subiiciens Iudici Laico, etiamsi proprium iuramentum, & adversarij consensus accedat, causam perdit, & à communionem jubetur haberi extraneus, c. Noverit, 4. de sent. excom. ubi Honorius III. excommunicat eos, qui de cætero servari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas, contra Ecclesie libertatem. Eandem excommunicationem statuit idem Pontifex cit. c. Noverit, in statarios, scriptores statutorum ipsorum, Potestates, Consules, Rectores, Consiliarios locorum, ubi de cætero huiusmodi sta-

tuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servata; item illos, qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. Ubi expressè additur, & habetur in integra Lectione, quod hanc excommunicationem in Basilica Principis Apostolorum præsentem Fiderico Romanorum Imperatore, in celebratione missarum, postquam Honorius capiti ejusdem diadema imposuit, accensis candelis pronuntiaverit. Demum in c. 1. de Immunit. Eccles. in 6. indistinctè dicitur: *quacunque res, seu bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum dicuntur exempta à jurisdictione secularium, etiamsi intra illorum districtum, vel territorium sint constituta: excipe bona feudalia, quia clericus vasallus laici, quoad feudum, laici potestati, & jurisdictioni subest, c. Transmissa, de foro compet. Denique c. quanquam, 4. de Censib. in 6. expressè dicitur, quod Ecclesie, Ecclesiasticæq; persone, ac res ipsarum, non solum iure humano; quin imò & divino, à secularium personarum exactionibus sint immunes; ergo ex utroque iure certum est, potestatem, & jurisdictionem laicam nihil omnino posse contra Ecclesias, Ecclesiasticasque personas, ac earum bona, etiam leges, & statuta condendò contra libertatem Ecclesiasticam, nimirum in illis, in quibus ab eorum potestate, ac jurisdictione exempti sunt.*

619.
Ex his tam apertis summorum Pontificum decisionibus (nisi quis dicat eos in re pertinente ad mores fidelium, dixisse falsum, quod nefas est) videtur certum, quod Laici statutis suis non possint derogare iuribus Ecclesiarum, c. quæ in Ecclesiarum, de constitut. Laymam in cit. c. n. 1. Hinc Magistratus secularis nec ex plenitudine potestatis quidquam disponere potest circa Ecclesias, personas Ecclesiasticas, earumque bona. Nam nulla potestas aliquid potest circa non subiectam. Nec obest, quod mali politici communiter objiciunt: *necessitas legem non habet; & quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. reg. 4. de regul. juris.* Nam necessitas, aut ratio boni publici jurisdictionem fundatam, seu præexistentem extendere quidem potest; sed ubi non subest, seu non præexistit circa talem materiam, dare non potest, ut notat Suarez in de-

in defens. fid. Cath. l. de immunit. Eccl. c. 31. n. 8. Unde omnino cum Christi Vicario negandum est, quod sola necessitas det jurisdictionem: at potestati laicæ, quæ tali, nulla est jurisdictione in Ecclesiis, earumque personis, aut res; ergo eam etiam in casu necessitatis non acquirit; ita Layman *in c. 7. de Constitut. n. 12.* Imò nec vi consuetudinis etiam immemorialis, aut præscriptionis, jus ullum in Clericos habere potest, quia Laici sunt inepaces juris Ecclesiastici, seu spiritualis. sic Barbosa *in c. 7. de constit. n. 3. &c.*

620. Hinc universaliter tenendum, quod leges, constitutiones, aut statuta laicorum, quæ de Ecclesiis, aut Ecclesiasticis rebus, vel personis, *specificè*, hoc est, *expressè*, & *nominatim* disponunt, fixe *præcipiendò*, sive *prohibendò*, licet earum commodum, & favorem concernant, omnino irritæ sint, & vim nullam habeant, defectu potestatis; ita definitum est *c. Ecclesia s. Maria de constit. Dixi: si specificè* disponant de Ecclesiis, aut earum rebus, vel personis. Nam si disponant *generaliter*, nec juri Canonico contradicant, & statutum aliàs honestum sit, nec ex objecto suo onerosum, aut Ecclesiasticæ libertati contrarium, nec dedecens statum Clericalem, statuta ejusmodi *generalia*, etiam Clericos, & personas Ecclesiasticas, saltem vi *directivâ* ligant, sed solum juxta dicenda *in seqq.* sic Barbosa *in c. 10. de constit. n. 3.* Zoësius *in 1. decret. tit. 2. n. 37.* Talia statuta sunt, quæ respiciunt regimen, & politiam civitatis, cujusmodi sunt statuta, quibus juxta rerum venalium prætia taxantur, vel prohibentur arma deferri noctu, vetantur merces extrahi, præscribitur forma contractibus, &c.; ita Sotus *l. 1. de just. q. 6. a. 7.* eodem etiam modo quidam resolvunt, etiam Clericos ligari consuetudine Clericis, & Laicis communi. Barbof. *cit. n. 4.*

621. Verum circa prædictum casum controversia est, an Clerici, & Regulares prædictis legibus *directè*, ac *in vi earum* obligentur? Aliqui censent hanc ipsam obligationem parendi ejusmodi statutis, vel consuetudini, non nasci *ex vi statuti Laicorum*, v. g. taxantis prætium rei venalis; sed *ex ipso jure naturali, & divino*, quo

tenemur res nostras justò prætium vendere. Quare, si lege Principis laici poena sit constituta in eos, qui plus vendiderint, ejus poenæ laicus fit reus, non Clericus; sic Barbosa *cit. n. 4.* Azor *Institut. moral. p. 1. l. 5. c. 12. q. 4.* Zoësius *cit. n. 38.* Alij autem cum Suarez *l. 3. d. legibus, c. 3. & 34. n. 13.* his legibus Clericos, & Regulares obligari solum, in quantum ab Ecclesia receptæ sunt. Nam in ejusmodi personas nulla Laicis potestas attributa est, ut expressè dicitur *c. Ecclesia s. Maria, de Constitut. c. Decernimus, de Judic. c. Seculares, de foro compet. in 6.*

Castropalaus *p. 1. rr. 3. D. 1. p. 24. §. 6. n. 5.* prædicta non approbat; & 1. quoad hoc, quo dicitur non peccare Clericos, & Regulares contra leges, & statuta Laicorum *directè*, si eas leges non observent. 1. quia sic non committerent injustitiam vendendò triticum ultra prætium taxatum à lege. 2. sic non facerent contractum irritum, etiam non servatâ formâ, jure vel statuto generaliter præscriptâ, &c. Nec approbat integrè modum dicendi Patris Suarez; Sed *n. 6.* censet probabilius, dictis legibus *per se ac directè* Clericos obligari. Nam Clerici cives sunt, & partes præcipuæ talis Reipublicæ; ergo etiam illi Gubernatori politico talis Reipublicæ debent esse subjecti in merè temporalibus; at is in eo casu non est Pontifex, sed Rex v. g. vel supremus ejus gubernator: ergo. Primam conseq. probat; quia neque jure divino, neque humano exempti sunt à gubernatione politica Reipublicæ. *Non ex jure divino; nam omnis anima potestibus sublimioribus subdita est*, juxta S. Paulum, *ad Rom. 13.* quæ verba expendens D. Chryostomus *hom. 23.* extendit etiam ad Clericos; & paulò superius dixit: Christum leges suas non ad hoc induxisse, ut politicas evertat; sed ut ad melius instituat. *Non etiam ex jure canonico;* tum quia sæpè præcipit eas observari; tum quia, quando personæ Ecclesiasticæ dicuntur exemptæ à jurisdictione Laicorum, intelligi debet *quoad vim coercitivam*, seu punitionem; & *quoad vim directivam in rebus tantum spiritualibus, & quæ illorum immunitatem spectant.* sic ille.

Sed contrarium videtur probabilius, nimirum Clericos, & Regulares, non ligari

622.

623.

gari per se, ac directè ullis legibus, & statutis Laicorum. Et. 1. loquendò de legibus, & statutis contra immunitatem Ecclesiasticam concedit ipse Castropalaus, ut constat ex eod. in cit. §. 6. n. 1. & 6. de aliis verò (de quibus in præfenti agitur, ut diximus n. 620.) quæ scilicet Clericorù statum non dedecent, probatur: Quia nemo per se, ac directè potest ligari legibus ejus, cui nulla in eum attributa est jurisdictio, & potestas; sed in Clericos, & Regulares nulla Laicis est attributa jurisdictio, & potestas, ut constat ex n. 616. Cùm enim omnis potestas sit à Deo mediàtè, vel immediatè, etiam in Principe Laico, ut diximus supra; quæ illa sit, & quanta? nemo certius definire potest, quàm Ecclesia; hæc autem expressè, ac indefinitè dicit, *Laicis in Clericos, & personas Ecclesiasticas nullam jurisdictionem, vel potestatem attributam esse*, ut præmissum est; ergo.

624. Nec obstant contraria fundamenta. Ad 1. in n. 622. B. ut verum, sit, Clericos committere injustitiam vendendo triticum, ultra taxatum pretium à lege, non requiri, quòd *directè* obligentur statuto Laicorum taxante pretium; sed sufficere, quòd *indirectè*, quatenus jure naturali, & divino directè obligantur res suas justò prætiò vendere, & consequenter indirectè præscriptæ se taxæ in tali Republica accommodare. Idem respondetur ad alterum de contractibus celebrandis juxta præscriptam formam, ne cæteròquin lædant jus alienum, inæqualitate onerum, nec statum Ecclesiasticum dedecentium. Ad 2. B. concedi personas Ecclesiasticas adstringi legibus civilibus in merè temporalibus, quæ omnibus civibus communes sunt, nec dedecent eorum statum, nec lædunt eorum immunitatem; *at non directè, ac in vi legis civilis* (nam ad hoc nulla Laicis potestas attributa est) *sed solum indirectè*, nimirum *in vi legis naturalis, & divine*, qua pars quælibet secundum rationem statùs sui tenetur procurare bonum totius. Unde omnino negandum est, personas Ecclesiasticas, nec jure divino, nec jure humano exemptas esse à gubernatione politica Reipublicæ, importante vim *directè obligandi* ejusmodi personas, ut constabit ex seq.

625. Et quidem exemptas esse *jure divino* dicemus infra à n. 640; nec obstat textus

S. Pauli in n. 622. Concedo enim, omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse, *secundum mensuram jurisdictionis à Deo immediatè, vel mediàtè concessæ*; at personas Ecclesiasticas *per se, ac directè* obligandi legibus politicis nulla Laicis potestas attributa est ex n. 616.; & S. Chryostomus rectè intelligitur de obligatione solum indirecta; cum id doctrinæ Conciliorum, & sacrorum Canonum à n. 618. multò conformius sit. Nec aliud intendit Christus per leges à se indutas.

Exemptas esse *jure humano*, constat non tantum de jure canonico à n. 618. sed etiam civili, ex n. 617. Ex eo autem, quòd jus Canonicum sæpe præcipiat servari leges, non sequitur, Clericos obligari *directè in vi talis legis*, in quantum procedit à Legislatore Laico; sed in vi legis *canonizate*, seu in quantum approbatur, & assumitur à Legislatore Ecclesiastico, eo ipso impertiente illi auctoritatem suam, & vim canonis, ut patet in multis casibus de cognatione legali ex arrogatione, vel adoptione &c.

Nec ulli dubium esse potest, personas Ecclesiasticas à jurisdictione Laicorum, *Ecclesiastico jure*, exemptas esse, ut manifestum sit à n. 618.; immeritò autem eam exemptionem limitat tantum *ad spiritualia, & quæ lædunt eorum immunitatem*. 1. quia leges Laicorum, quæ sive generaliter, sive specificè disponunt, etiam in favorem Ecclesiarum, irritæ sunt, etiam si non sint *de puris spiritualibus*. Nam, ut habetur c. *Ecclesia S. Mariae*, 10. h. t. statutum Basilij, Præfecti Urbis Romæ, *de non alienandis prædiis rusticis, vel Urbanis* (quæ temporalia sunt) ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum deputatis, fuit in favorem Ecclesiarum, & nullatenus pœnale; & tamen Innocentius III. ibid. expressè definivit *irritum*, ac omnino reprobavit eà potissimum ratione, *quòd auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum; cùm Laicis* (etiam religiosi, ac piis) *super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi*. Ubi not. to *nulla facultas, nec imperandi auctoritas*, etiam in temporalibus, ut liquet ex allato casu, & pluribus ibid.

Ex hoc sequitur, non posse admitti restrictioni-

strictionem, quam n. 622. attulimus ex P. Castropalao; imò eo ipso lædi immunitatem Ecclesiasticam, si Laici usurpent sibi motu proprio auctoritatem imperandi, vel ipsis personis Ecclesiasticis, etiam sine coërcitione, vel de bonis, & rebus Ecclesiasticis, ut liquet ex n. 618. & citatis ibidem iuribus, ubi dicitur, *quascunque res, seu bona*, exempta esse à jurisdictione Laicorum; ergo non sola *spiritualia*; & quoniam expressè dicitur *nulla potestas, nulla imperandi auctoritas*, manifestè excluditur potestas saltem *directè* ligandi legibus suis, sive consideretur, in quantum est coërcitiva, sive in quantum merè *directiva*. Nam tò *nulla* excludit omnia.

629. Esto igitur Clerici non observent leges, & statuta Laicorum, & ob id directè violent jus naturale, ac divinum; non tamen ex hoc fiunt obnoxij pœnæ, si quæ transgressoribus statuta sit lege Principis; quia qui non observat id, quod lege, quâ non tenetur, cautum est, non potest dici *transgressor*. Et quidem si agatur de pœna, vel punitione, quæ requirit cognitionem causæ, communis Doctorum sententia est, irritam esse legem Laicorum, quæ statuit ejusmodi pœnas in Clericos transgressores statuti etiam non specificè lati in Clericos; hi enim exempti sunt à foro Laicorum; sic Castropalaus *p. 1. tr. 3. D. 1. p. 24. Q. 6. n. 7.* Idem dicendum venit de pœna, seu punitione ipsi delicto annexa. Nam etiam hæc punitio est quædam virtualis sententia, lata non adversus communitatem, sed adversus quamlibet personam particularem delinquentem in statutum. Nam Clericus, quâ talis, exemptus est à foro, & jurisdictione laica, *c. at si Clerici, c. Clerici, & c. qualiter, de Judiciis, c. Ecclesia. S. Maria, de constitut. c. decernimus, de re judicata, c. saculares, de foro competente.*

630. Unde deducitur, statutum Laicorum, expressè disponens de Clericis, Ecclesiis, aut rebus Ecclesiasticis, *precipiendò*, aut *vetandò*, irritum esse, quamvis respiciat eorum favorem, ex n. 618. nam nulla jurisdictio extendere se potest extra limites suos; seu erga non subjecta, *L. ult. ff. de jurisdict. omnium Judic.* nisi spontè recipiantur ab habente legitimam potestatem; sed tunc vim habent non ex auctoritate statuentium, sed auctoritate confir-

Tom. I.

mantis, seu recipientis; ita Layman *in c. 10. de constit. n. 3.*

Sic nec leges sæculariū *generaliter* lætæ, quæ per se, & ex objecto onus imponunt, seu gravamen, aut juri acquisito derogant, extendunt se ad Ecclesias, aut earum res, ac personas; ita Bartol. in *L. Cunctos populos, C. de Sancta Trinit. q. 5. n. 28.* Andr. Gail. *l. 2. observ. 23.* Layman *cit. n. 4.* quia actus imponendi onera, & gravamina, præferunt jurisdictionem ergo eos, in quos feruntur; at à jurisdictione Laicorum exemptæ sunt Ecclesia, res, & personæ earum, *c. quanquam, de censibus*, in 6. & hoc max imè procedit, si ratio statuendi de rebus, aut personis Ecclesiasticis, in statutis afferatur jurisdictioni territorialis magistratui laico competens. Nam, quod apud omnes notum est, ea non nisi erga personas, & res subditas extendi potest; tales autem non sunt Ecclesiæ, earumque res, & personæ relatè ad Laicos. Et ideo hi non tantum irritò statuunt, sed etiam peccant, si pœnam, & gratiæ suæ amissionem Clericis statuti sui transgressoribus, unà cum Laicis, tanquam inobedientibus, & contumacibus adjiciant, vel minentur. Nam hæc statuta apertè repugnant libertati Ecclesiasticæ. Quamvis enim concedamus, statutis Laicorum *generatim* disponentibus *quoad vim directivam* ligari etiam Clericos; juxta id, quod dictum est à n. 620.: negandum tamè est *quoad vim coërcitivam*, seu punitivam; ita Castropalaus *cit. n. 7.* nec obstat, quòd jus præcipiendi per se conjunctam habeat vim puniendi; quia per accidens (si scilicet quis exemptus sit à vi coërcitiva) fieri potest, ut separentur. V. Azor *p. 1. l. 5. c. 41. q. 2.*

Neque dicas ex reg. 55. in 6. *qui sentis onus, sentire debet commodum, & contra*: ergo cum personæ Ecclesiasticæ unà cum laicis, tanquam partes, & membra Reipublicæ civilis, utantur commodis, ac iuribus communibus, ex pacto quodam tacito, & naturali æquitate dicendum venit, eas oneribus, & gravaminibus communibus subjectas esse, præsertim, cum Magistratus sæcularis obligationem habeat, & non minùs curam gerat, ut defendat eas, quam Laicos. nec illam regulam juris, nec æquità em naturalem, quæ de se optima est, huic materiæ bene applica-

U

applicari. Hæc enim commoda, quæ à Magistratu civili præstantur Ecclesiasticis personis, his præstantur *ex debito propter spiritualia officia, & obsequia*, quæ Reipublicæ civili præstantur ab Ecclesiis, ut notat Apostolus. 1. ad Cor. 9. *si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus*; de quo fufius Laymam *cit. n. 6.* Reverà enim temporalia, quæ à Laicis percipiunt Ecclesiastici ministrantes eis bona spiritualia, comparatione horum modica sunt; ut rectè docet Apostolus. Accedit, quòd pro his, quæ illis præstantur à Laicis, qui curam Communitatum gerunt, amplissimè satisfiat, per subjectionem indirectam, de qua diximus à n. 620.

633. Nec istud dicunt soli Ecclesiastici. Nam ipsi etiam Principes Laici dicunt, si exactiones, collectæ, angariæ, seu vehiculares, aut similes præstationes Ecclesiasticis personis indicantur, contra earum privilegia, & immunitates, eas utroque jure nullas esse, ut apertè constat ex jure civili, de quo n. 617. & ratio est; quia Laici carent legitimâ facultate non tantùm lædendi immunitatem Ecclesiasticam per leges suas illi contrarias, ut constat; sed etiam directè, vel *generaliter*, vel *specialiter* ligandi Ecclesias, personas Ecclesiasticas, & quascunque earum res, & bona, ex juribus jam præmissis. Similiter, irritum est statutum Laicorum (in quantum se extendit ad personas Ecclesiasticas) quo disponitur, ut si quis incolarum bona sua in alium locum transfert, partem aliquam, decimam v. g. *filco*, vel communitati solvere cogatur; vel si quis civium filiam, vel filium religionem ingressurum dotaverit, partem aliquam publicæ fabricæ applicare necesse sit. Ratio sumitur ex defectu statuendi de his bonis in præjudicium Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum. Et ejusmodi statuta nullâ consuetudine, vel præscriptione stabiliri possunt, ut constabit, cum opponantur juri divino; sic Felinus *in c. 10. de constit. n. 94. ex c. 1. de consuetud.*

634. Irritum pariter est statutum municipale Laicorum, ut qui religionem ingrediuntur, excludantur ab hæreditate, & vel parte aliquâ hæreditatis, vel solâ legitimâ, seu vitalitiò contenti sint, & esse debeant. Ratio est eadem, & ita tradunt passim o-

mnes Canonistæ. Nam tale statutum retrahit ab ingressu religionis, facitque homines timidiore, & magis impeditos, ne ingrediantur; Layman *in c. 10. de constit. n. 7.* Irritum quoque est statutum municipale Laicorum in ordine ad res, & personas Ecclesiasticas, ut res immobiles æquè, ac mobiles triennij spatiò usucapiantur; ratio est eadem. Unde Gail. *cit. observ. 32.* testatur, in Camera Imperiali decisum esse, quòd statuta Laicorum non ligent Clericos; cum sint contra libertatem Ecclesiasticam, juxta Authent. *Cassa, cit. sup. n. 617.*

Notandum autem, *ea statuta Laicorum contra libertatem Ecclesiasticam censerit*, quibus Clerici timidiore, & minus expediti redduntur, vel ad amplectendum statum Ecclesiasticum, vel ad exercenda officia suscepti status, quod sanè fit per onera, & gravamina, quæ Laicorum statutis, & præceptis personis Ecclesiasticis directè, seu indirectè, & cum effectu inferuntur. Bartol. in authent. *Cassa, & L. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio non datur*, & Suarez *de immunit. Eccles. c. 22. n. 11.* Nam sicut à potestate sæculari commoda, favores, & privilegia, Clericis concessa, statum clericalem cohonestant, personas Ecclesiasticas animant, & ad officia sua erga populum fidelem alacriùs obeunda excitant, aliosque plures ad amplectendum ejusmodi statum excitant; sic vicissim onera, & gravamina, quæ Laicorum statutis, & præceptis, personis Ecclesiasticis directè, vel indirectè, ac in effectu inferuntur, statum Ecclesiasticum dehonestant, ignobilem, ac despectum reddunt, Clericorum animos contristant, ac dejiciunt, & alios ab hujusmodi statu assumendo absterrent; ita Laymam *in c. 10. h. t. n. 8. §. c. 1. de Immunit. Eccles.* ubi dicitur, quòd libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuere, tanquam honoris, & privilegij Ecclesiarum invidi moliantur.

Si autem quæras, an invalida sint statuta Laicorum, quæ specificè disponunt de bonis personarum Ecclesiasticarum, *etiam patrimonialibus*? R. quòd sic; quia & hæc exempta sunt ab omni foro, & jurisdictione sæculari. Quando enim personæ sunt exemptæ, etiam res earum, utpote accessoriaræ, sunt exemptæ; Abbas *in c.*

in c. *Qualiter*, de *judiciis*, n. 17. ibi: *certum est, quod persona est exempta; ergo & res.* Ex eodem invalida sunt Laicorum statuta, quibus conceditur Laicis, habentibus feudum ab Ecclesia, ut illud in casu necessitatis alienare possint, sine consensu Domini directi, c. *qua in Ecclesiarum*, de *Constit.* & hoc universaliter procedit de bonis, quorum dominium directum est penes Ecclesiam, licet utile sit penes Laicum; sic Pirhing de *constit.* n. 77. quod verum est, quamvis in contrarium à Jure Canonico nihil reperiatur in tali casu statutum. Nam hoc Ecclesiae præjudicium nullo jure subest jurisdictioni Laicorum, quam habent à Deo, ut constat ex n. 640. & seq.

637. Leges verò, & statuta Laicorum, quibus Clericis conceditur purus favor, cum talis concessio non sit actus jurisdictionis exercitæ in Clericum, omnino valent. Sic valet statutum Laicorum, ut Clerici primogeniti possint succedere in feudis, majoratibus, fideicommissis, &c. Nam privilegia concedi possunt etiam non subditis, & omnino extraneis, ne in detrimentum cedat, quod in favorem concessum est. Hinc si fiat statutum Laicorum, ut femina non succedat, quamdiu superest agnatus masculus, etiam Clericus, & Monachus in hoc beneficio comprehenditur. Nec obstat, quod diximus, non valere statutum Laicorum, licet favorem contineat. Nam hoc intelligendum venit, ut liquet ex textu c. *Ecclesia S. Mariae*, si procedat Clericis *præcipiendò*, vel *vetandò*; non autem *purè concedendo*, *donandò*, &c. Si autem ejusmodi statutum, excludens feminas, primò factum sit, postquam aliquæ religionem ingressæ sunt, quoad has invalidum est, secundum vim earum exclusivam; quia jam ingressæ non amplius subsunt statuentium jurisdictioni. Et ideo etiam irritum est statutum Laicorum, ut filij, vel filia, ingressi, vel ingressæ Religionem, non succedant; quia statuunt in non subjectos. Idem est, si dicant: *ingrediens religionem*, quia sic effectus ejus confertur in tempus inhabile, ut pluribus ostendi in tract. de *Jure*, & *Just.* n. 110. Idem enim est, *aliquid fieri tempore inhabili*, & *ejus effectum conferri in tempus inhabile.* L. *Quod sponsa*, C. de *donat. ante nuptias.* Tale

Tom. 4.

autem statutum cum effectu non obligat, nisi cum per professionem ingreditur, quo tempore jam non amplius subest jurisdictioni laicæ; ergo.

638. Ceterum leges civiles communes (si habeant qualitates, de quibus n. 620.) maximè Cæsareæ, à Jure Canonico potissimum approbatæ sunt, adeoque etiam in foro Ecclesiastico servandæ *in vi legis receptæ ab Ecclesia*, modò non sint contrariæ Sacris Canonibus; secus est de municipalibus, locorum specialium statutis, quæ contra jus commune sunt. Abbas in c. *1. de novi operis nuntiat. num. ult.* Major tamen favor, & exemptio competit Ecclesiis, & communitatibus Ecclesiasticis, quàm earum personis in particulari; quia causa publica magis favorabilis est; sic Layman in c. *Ecclesia*, de *constit.* n. 14. Et quoniam observari statuta edita contra libertatem Ecclesiasticam, prohibetur sub pœna excommunicationis; & in bulla cœnæ, *cenfurâ* 14. excommunicantur, qui statuta, ordinationes, vel constitutiones in genere, vel in specie, quovis quæsito colore fecerint, vel publicaverint, vel factis usi fuerint, unde libertas Ecclesie tollitur, seu in aliquo læditur, aut alio quovis modo restringitur: dubium esse non potest, obligationem non lædendi per ejusmodi statuta Sacrorum Canonum dispositionem esse gravem.

639. Si tamen fieret statutum à Laicis, quo decernitur, ne ipsorum privilegiis potiantur non subditi; non derogaretur immunitati Ecclesiasticæ: quia aliud est, *derogare*, aliud *privilegium non concedere*; sic Azor p. 1. *Instit. mor.* l. 5. c. 13. q. 4. excipe, nisi prius fuisset statutum in favorem Ecclesiarum, vel Communitatem, in quibus degunt Ecclesiastici; quia tunc non valeret statutum illud revocans, postquam ab eo, cui concessus est favor, statutum acceptatum est; quia statutum sic acceptatum transit in jus; Azor *cit.* q. 5. irritum autem est statutum Laicorum, quo cavetur, ne quis apprehendat possessionem Ecclesie, vel beneficii *sine facultate ejus, qui præest populo Civitatis, provincie, vel loco*; sic enim derogat juri Ecclesie, & potestati Clericos mittendi in possessionem Ecclesiarum, vel beneficiorum. Azor *cit.* q. 6. Felinus in c. *Ecclesia S. Mariae*, de *Constitut.* n. 96. ex

U 2

commu-

communi sensu interpretum juris Pontificij. Quid verò dicendum de statutis laicorum Principum, ne literæ Apostolicæ sine suo consensu in regnis suis publicentur, vel affigantur; ne exteris beneficia in suis territoriis conferantur, vel pensiones assignentur, tractat Azor p. 1. *Instit. moral. l. 5. c. 14. q. 3. &c.* ubi rarissimos casus proponit in hac materia, quos consultò prætermittimus.

§. VIII.

An, & quo jure Ecclesiæ, ac personæ Ecclesiasticæ, earumque bona exempta sint à jurisdictione Laicorum.

640. **I**mmunitatem Ecclesiasticam, & exemptionem talium personarum, & quarumcunque rerum ad eas pertinentium esse non tantum juris Ecclesiastici, sed etiam civilis, ex dictis hæcenus constat; quæstio est, an etiam sit *juris divini*? ante resolut. not. *jus divinum* aliud esse *scriptum, traditum, & explicatum*. *Scriptum* est, quod habetur ex sacris literis; *traditum*, quod per traditionem; *explicatum*, quod ex Conciliorum generalium, & Pontificum decretis, jus divinum explicantibus. Porro, immunitatem illam esse de jure divino, ex pluribus locis probari potest, de quibus fusè Delbenè *cit. dub. 2. s. 1. d. n. 1.* Nam in c. *Continua*, i. q. 1. & c. *futurum*, i. 2. q. 1. Constantinus Imperator quærimoniis quorundam Clericorum respondens, ait: *Vos à nemine judicari potestis, sed judicio Dei reservamini, c. quanquam, de censib. in 6. ibi: Ecclesiæ, Ecclesiasticæq; personæ, & res ipsarum* non solum jure humano, quinimò & divino à secularium personarum exactionibus sunt immunes. Ex Concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 9. in bulla reformationis Curie*, ibi: *Cum à jure tam divino, quam humano Laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit. Trid. sess. 25. c. 20. de reform. ibi: Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constituta est.* Es his juribus ritè concludi, immunitatem Ecclesiasticam esse de jure divino quoad *causas spirituales*, quæ respiciunt v. g. fidem, Sacramenta, cultum divinum, vel salutem animarum, communiter

conceditur, prout disertò habetur in *Si Imperator, & c. duo sunt, dist. 94.* Judicium enim spiritualiū illi tantum competit, cui Christus concessit, nimirum Petro, & Successoribus ejus, quibus dixit: *pasce oves meas.* Et quoniam ex juris utriusque textibus allatis habetur, *esse juris divini, nullam Laicis esse potestatem* non tantum in personas, sed etiam *res ipsarum*, adeoque causas, sive has, sive illas concernentes, idem de his dicendum est.

Quæstio nunc est, an hoc sit de jure divino *scripto, vel tradito, vel explicato tantum*, explicatione fundatâ in ordinatione divina? qua in re. exemptionem in purè spiritualibus esse de jure divino immediatè, saltem tradito, ut tenet communis; exemptionem autem Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quoad ipsas personas, & res temporales earum, etiam esse de jure divino, ut constat ex n. 640. sed probabilius *mediatè* tantum, nimirum *tradito, & explicato*, vel saltem de jure Ecclesiastico introducto, *Deo sic dictante, & præcipiente.* de quo V. Delbenè *cit. c. 5. dub. 8. Dixi. 1. de jure divino tradito*; hæc enim veritas in Ecclesiâ Dei continuò à temporibus Apostolorum pro tali habebatur. Nam *immunitas Ecclesiastica vetustissima res est jure pariter divino, & humano*, ut loquitur Concilium Colonienſe *part. 9. c. 20. apud Delbenè cit. c. 5. dubit. 8. n. 5.* quod expressè nominat exemptionem *Clericorum, & eorum possessiones à vectigalibus, & tributis*, & ut non extrahantur ab Ecclesiis, si ad eas Rei confugiunt. Dixi 2. de jure divino *explicato* per Concilium, & summos Pontifices, ut patet ex n. 640. & quidem *ex Dei ordinatione*, seu Deo sic ordinante, & dictante, ut patet ex Trid. in *num. cit.* Cum enim potestas Petro, & Successoribus concessa à Christo rectè gubernandi Ecclesiam, hoc includat, sine quo ea gubernatio rectè fieri non posset, sicut illa, sic inclusum est ex Dei ordinatione; sed recta gubernatio Ecclesiæ includit exemptionem Ecclesiarum, & Clericorum, saltem quoad substantiam; cum sine hoc ea gubernatio haberi non posset, licèt modus inducendi hanc exemptionem tam quoad personas, & materias, quam quoad quantitatem Pontifici remiserit, prout bono Eccle-

Ecclesiæ conveniens judicaverit; ergo. V. Delbenc *cit. c. 1. dubit. 2. d. 1. à. n. 61.*

642. Dices, in allatis textibus *jus divinum* accipi pro *jure canonico*, qualiter etiam sumitur in c. *Cum de diversis; de privil. in 6. ibi: providimus, quod ibidem de cetero regatur, & vigeat studium juris divini, & humani, Canonici videlicet, & civilis*; ergo non rectè dicitur, immunitatem illam, de qua in præsens, esse juris divini, prout hoc contradistinguitur à canonico. R. N. ant. Tametsi enim verum sit, *jus divinum* supponere solum pro *jure canonico*, quando expressè accipitur ut contradistinctum solum inadæquate à jure humano, restricto ad solum jus civile, prout videre licet in allato c. *Cum de diversis*; fallit tamen, quando jus divinum accipitur, ut contradistinctum adæquate à jure humano non restricto, prout sumitur in allatis textibus, ut constat; alias enim; ubicunque simpliciter, & sine ulla restrictione dicitur aliquid esse *juris divini*, plus non foret, quam esse *juris Canonici*; quod apertè repugnat communi verborum significationi passim usurpatæ; & omnes leges juris canonici forent juris divini; adeoque dicere simpliciter, Pontificem posse dispensare in his, quæ sunt *de jure canonico*, & dicere, eundem posse dispensare in his, *quæ sunt de jure divino*, idem omnino foret; quod profecto dici non potest. Sed de his plura l. 5. Tit. 49.

643. Dices. 2. textus, à nobis allatos n. 640. rectè exponi dicendò: exemptionem Clericorum, & bonorum ad eos pertinentium esse *de jure divino, quando considerantur in illis, quæ verè, & propriè spiritualia sunt*, veluti, quæ per essentiam, & concomitantiam talia sunt, vel per causam, aut annexionem, sive antecedenter, sive consequenter. Talia sunt Sacramenta, donâ spiritualia supernaturalia, &c. non autem in illis, quæ sunt *spiritualibus annexa, & talia effecta lege humanâ*, ut patet in vestibus factis, Sacramentalibus, beneficis Ecclesiasticis, in exemptione fori, causâ possessionis; &c. ergo in his non sunt exempti jure divino, sed solum humano.

644. Resp. cum distinct. anteced. si prædicti textus exponantur de his, quæ verè spiritualia sunt, cum exclusionè reliquorum, quæ

etiam annexivè talia sunt; N. ant. cum expressè loquantur etiam de illis, quæ in se, ac intrinsicè spiritualia non sunt; sed tantum annexivè, cujusmodi est immunitas ab impositione novorum onerum, tributorum, evocatione ad forum laicum, &c. Unde si expositio in objectione allata recta foret, necessariò æquipollere deberet exponibili, seu propositioni per eam expositæ; hoc autem omnino fallit; nam textus, qui exponuntur, expressè loquuntur etiam de personis Ecclesiasticis, ac earum bonis etiam temporalibus, ut patet ex n. 640. exponens autem ea excludit. Quare

645. Resp. 2. & insto, si, quando summi Pontifices, & Concilia dicunt, exemptionem Clericorum *in personis, & rebus*, intelligendi sunt de exemptione in his tantum, quæ verè spiritualia sunt; nulla illis exemptio per eos textus concederetur: non in causis merè temporalibus, ut volunt contrarij; non etiam in causis lege solum humanâ annexis ipsis verè spiritualibus, ut vult objectio; non denique in merè spiritualibus, ut rectè notat Barbosa l. 2. de Jure Ecclesiastico, c. 39. §. 2. n. 6. & aptud cum Covarruvias, Molina, & alij: & sic probatur: quia ab ejus potestate non potest quis dici exemptus quoad certam materiam, quando talis Superior nunquam accepit jurisdictionem; vel potestatem disponendi, vel præcipiendi, aut ligandi in tali materia; sed Principes laici nullam unquam potestatem, vel jurisdictionem acceperunt disponendi, vel præcipiendi, aut ligandi in verè spiritualibus; neque Clerici unquam illis in his subjecti fuerunt; ergo exemptio à jurisdictione laicorum Principum, quam summi Pontifices, & Concilia asserunt competere Clericis jure divino in personis, & rebus suis, non potest exponi *de rebus verè spiritualibus*; argum. c. *quod autem, de Jure Patronat.* ergo etiam in his, quæ non sunt verè spiritualia, sed tantum annexivè talia, quantumvis annexionem habeant, lege tantum humanâ, jure divino exempti sunt à jurisdictione Principum laicorum. Et ita docet Barbosa *cit. n. 5.* ac apud etiam Complures alij, quos inter Layman in Summa l. 4. tit. 9. c. 8. n. 1. Sanchez *Consil. moral. l. 3. c. 4. D. 55.* Marta de *Jurisdict. p. 2. c. 6. &c.* Major videtur ex se clara, non enim

enim dicitur, *proprie loquendo, exemptus à lege in certa materia per aliquam juris dispositionem*, nisi eâ seclusâ eo ipso esset ei subiectus in tali materia; atque aded, nisi is, à cuius lege exemptus dicitur, acceperit jurisdictionem in eum etiam in tali materia, saltem generaliter. Min. etiam prob. 1. ex c. *ad dissolvendum, de desponsat. impub.* ubi sub nullitate actorum inhi- betur Judici laico, ne quid in iudicio circa sponsalia, vel matrimonium puellæ, de qua ibi, attenterur; 2. in c. *Ecclesia s. Maria*, de quo supra; item c. *In novo, dist. 21.* ubi expressè dicitur, potestatem in his, *quæ ad potestatem clavium pertinent*, Christum dedisse Petro, & legitimis Successoribus ejus. Et ratio est, quia potestas disponendi in his, quæ supernaturalia sunt, & suapte naturâ in finem supernaturalis ordinantur, potestas supernaturalis est, non cadens in Laicos; sed quæ verè spiritualia sunt, hanc supernaturalitatem habent; ergo.

646. Ex hoc colliges, exemptionem, quam Sacri Canones, & Concilia dicunt, *esse juris divini*, necessariò intelligendam esse etiam de his, quæ, licèt in se temporalia sint, jure tamen humano, & Ecclesiastico evadunt spiritualia per annexionem; sed talia sunt Ecclesiæ, personæ Ecclesiasticæ, & eorum bona, consequenter omnes causæ, quæ illa concernunt, ut constat ex juribus hæcenus allatis, quibus eximuntur penitus ob omni jurisdictione Laicorum; ergo. Ma. pat. nam illa exemptio, quam contrarii volunt cadere *in sola spiritualia*, necessariò cadere debet vel *in sola spiritualia verè*, ac intrinsecè; vel *in sola spiritualia annexivè*, ac extrinsecè talia, vel *in ambo*; postremum non concedunt, ut patet ex n. 643. primum etiam dici non potest; ergo necessariò cadit in secundum, id, quòd intendimus. Et huc respexisse videtur Trid. *Supracit.* quando *sess. 25. c. 2.* Principes laicos hortatur, & monet, ne Præsides, & Magistratus sibi subordinati, Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem, *Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam* aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliquâ violent. Ubi pensanda sunt verba: *Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam*; quo clare innuitur, ea *Dei ordinatione* extra Lai-

corum jurisdictionem esse posita, quæ *canonicis sanctionibus* ad Dei cultum, ac animarum salutem ordinata sunt. Et ideo, etsi beneficia Ecclesiastica sint de jure humano; cum solùm extrinsecè, ac annexivè spiritualia sint; meritò tamen negatur hæc consequentia: *ergo illorum venditio* (si fumantur formaliter) *non est prohibita de jure divino.*

Dices. 3. licèt in c. *Sylvester*, 11. q. 1. dicatur, vacandò Clericos ad forum Laicorum, *agi contra leges divinas, & publicas*, tamen ibi *forum non stat pro loco iudicii*; sed *pro statu libertatis, & conditione personæ*; cum enim Clericis, de quibus ibi, vivente adhuc Manumissore, divinis ministerijs addictis, postmodum à filiis, & hæredibus Manumissoris) adjuvante quodam Archidiacono) moveretur quæstio *status*, ut *in servitutum reducerentur*, veniendò contra voluntatem defuncti, qui eos manumisit; requisitus Gelasius Papa respondit: id esse *contra leges divinas, & publicas*; cum illis auferretur, quod ipsorum est; ergo exemptio Clericorum à foro judiciali non est juris divini. *æ. ibi non tantùm agi de statu, & conditione personæ*, sed etiam *hereditate*, quam dictis Clericis, vi legum, auferre volebant hæredes defuncti, qui eos manumisit; cum autem legitimè manumissum reducere in servitutum sit *contra leges publicas*; & suis bonis privare Clericos, *contra divinas*, meritò textus intelligendus venit non tantùm de statu, seu conditione personæ, sed etiam judiciali foro; quia propter eam causam, adjuvante quodam Archidiacono, ad Actorum iudicium pulsabantur, seu vocabantur, Archidiacono propterea putante, *forum suum* auferri in eorum iudicio. Agebatur ergo de foro Archidiaconi, quod utique iudiciale est.

Confirmari hoc totum potest ex c. *Continua*, 11. q. 1. & c. *Futuram* 12. q. 1. ubi referuntur verba Constantini Imperatoris, in Synodo Niccena, ad querelam Clericorum, qui à iudicibus laicis indebitè, ac iniquè in iudicium vocabantur, palam profitentis: *Vos à nemine dijudicari potestis; quia solius Dei iudicio reservamini: Dij enim vocati estis; & idcirco non potestis ab hominibus iudicari*; ita pi-
entissimus

entissimus Princeps; ubi nota tō à nemi-
ne, & Dei solius iudiciō.

649. Advertendum tamen meritō, hanc, &
similes leges Cæsareas pro immunitate
Ecclesiastica, & in favorem ejus promul-
gatas, non esse, nec fuisse institutorias
(nam divinā lege illam Clerici habent, ut
diximus n. 640.) sed tantum subsidiarias.
Et ideo ipse quoque Fridericus Imperator,
ut retulimus n. 617. decretum suum, quo
statuit, ut ne in questione civili Ecclesia-
stica persona ad iudicium sæculare traha-
tur, expressè addit contra publicas, &
canonicas sanctiones; cum illæ in his, &
istæ in divino jure fundentur. Unde Jo-
annes Papa in c. Si Imperator, dist. 96.
ea, quæ in Ecclesiasticis constituta sunt,
vocat dispositionem cælestis ordinis; &
propterea hortatur laicos Principes, ne si-
bi vendicent alienum jus, & ministerium,
quod alteri deputatum est, ne contra cum
tendat, abrumpi, à quo omnia constituta
sunt &c. non legibus publicis, non à pote-
statibus sæculi, sed à Pontificibus, & Sa-
cerdotibus omnipotens Deus Christiana re-
ligionis Clericos, & Sacerdotes voluit or-
dinari, & discuti; quo satis clarè innui-
tur, exemptionem Clericorum, à jurisdic-
tione Principum, & Magistratum sæcu-
larium esse divini juris non tantum in his,
quæ verè, ac in se; sed etiam, quæ an-
nexivè tantum spiritualia, & Ecclesiastica
sunt. Plura super his videri possunt apud
Barbof. l. 1. Juris Eccles. c. 39. §. 2. præ-
sertim à n. 153.

650. Ex dictis colliges, quid dicendum ad
quæstionem, an valeat statutum Laico-
rum, prohibens subditis, alienari bona
immobilia in Ecclesias, vel Ecclesiasticas
personas? Not. autem, dupliciter fieri pos-
se talem legem, vel statutum. 1. generali-
ter, ne liceat bona immobilia vendere ex-
traneo, seu non subdito. 2. specificè, ut
non liceat ea vendere, vel alio modo alie-
nare in Ecclesias, vel personas Ecclesiasti-
cas; his præmissis: Potissima quæstio est
de statuto specificè prohibente talem alie-
nationem in personas Ecclesiasticas. Com-
munis Canonistarum sententia est, ejus-
modi statutum irritum esse. Nam statu-
ta Laicorum, quæ sunt contra immunita-
tem Ecclesiasticam, irrita sunt, defectu
potestatis in statuente; at statutum, tem-
porale dominium obrinentium, interdici-

ens subditis, ne Prælati, aut Clericis,
seu personis Ecclesiasticis quicquam ven-
dant, aut emant aliquid ab eisdem, vel
communia obsequia exhibeant, est contra
immunitatem Ecclesiasticam (ut apertè di-
citur in c. fin. de Immunit Eccles. ibi: cum
talia in derogationem libertatis Ecclesia-
stica præsumantur) ergo. Ma. prob. quia
nulla datur legitima potestas statuendi,
quod jure divino, & humano est illicitum;
sed quod est contra immunitatem
Ecclesiasticam, jure divino, & humano
est illicitum, ut hactenus ostensum est. 2.
quia in cit. c. fin. contra taliter statuente
imponitur excommunicatio latæ senten-
tiæ, quæ supponit essentialiter factum gra-
viter illicitum; ergo.

Dices. 1. eo loco non fieri mentionem
de prohibitionem vendendi Clericis immo-
bilia. & nullam fieri mentionem expres-
sam; fieri tamen implicitam; ibi: ne Cle-
ricis quidquam vendant. Deinde esto
non fieret ibi expressa mentio de alienatio-
ne immobilium; satis est, quod contine-
atur sub mente, & intentione Legislato-
ris, quæ ex causis, quibus movetur, &
aliis circumstantiis sufficienter intelligitur.
Quia mens, & ratio Legislatoris est ani-
ma legis, L. Scire, ff. de Legibus & L. non
dubium 1. C. eod. junctà gloss. V. Ample-
xus. Quod autem Pontifex sub illis ver-
bis, quibus statuit excommunicationem
latæ sententiæ in Laicos, qui statuunt, ne
Clericis quicquam vendatur, intendat
comprehendere illos etiam, qui prohi-
bent iis vendi bona immobilia, patet ex
ejus ratione, ibi: cum talia in derogatio-
nem libertatis Ecclesiastica præsumantur.
Ex hoc colliges: erroneum esse, constitu-
tiones Pontificum in Jure Canonico velle
restingere solum ad casus in illis specificè
expressos, ubi constat de mente Legislato-
ris universali in ea materia. Quia non om-
nes casus specificè possunt exprimi. L.
neque, L. Non possunt, ff. de legibus. sed
sufficit, eos comprehendere sub mente Le-
gislatoris, & intentione; cum hæc potius,
quàm verba sint attendenda, L. Scire,
& aliud, ff. de excusationibus Tutorum,
ibi: sed etsi maximè verba legis hunc ha-
beant intellectum, tamen mens Legislatoris
aliud vult.

Dices. 2. cum in textu expressè dicatur,
quod talia præsumantur in derogationem
liber-

libertatis Ecclesiasticæ; satis innuitur *in re* non esse talia; sed tantum præsumi, quod sint talia. Verum *ly præsumantur* ibi non facit illum senium, quem intendit objectio; sed solum explicatur, quam firmiter Ecclesia judicet suæ libertati derogari, consequenter constituatur præsumptio juris de jure, contra quam non admittitur probatio; cum ex ejusmodi Laicorum statutis positus, liquido colligatur animus, Clericorum, & Ecclesiarum immunitatibus derogandi. Confirmari potest responsio data. 1. quia in rubrica cit. *c. finalis* habetur, quod *omnes Domini temporales, prohibentes subditis, ne cum personis Ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrant.* Certum autem est, prohibito genere, prohiberi etiam quamlibet speciem; sed *c. fin.* sub excommunicatione prohibetur *in genere* quodvis statutum Laicorum prohibens subditis, *aliquid vendere* Ecclesiasticis; ergo etiam prohibetur sub excommunicatione statutum Laicorum, *in specie* prohibens subditis, immobilia vendere Ecclesiasticis.

653. Confirmatur. 2. ex gloss. in *c. finale*, ubi dicitur: *nota, quod prohibitio directæ ad subditos, ex qua indirectè præjudicatur Clericis, quoad ipsorum libertatem, non teneat.* Quidquid autem est, quo in effectu violantur non tantum privilegia Clericis concessa Jure Canonico, vel civili, sed ea etiam, quæ ipsis competunt jure divino, seu naturali, & gentium, illisque communia sunt cum aliis membris Reipublicæ, etiam Laicis, dicitur contra illorum libertatem; sic Pirhing *de constitutionibus*, n. 92. *¶ ex dictis*; & colligitur ex n. 637.

Confirmatur 3. quia *c. Novit.* & *c. gravem, de sent. excom.* generaliter excommunicantur, *ipso facto*, omnes, qui statuta fecerint contra Ecclesiæ libertatem, vel secundum illa præsumperint judicare, vel jura Ecclesiæ auferre conantur, vel gravamen aliquod, seu onus ei imponunt, ut notat, glossa *ibid. v. Ecclesiæ.*

Confirmatur 4. ex *c. ult. de rebus Eccles. non alienand.* desumpto ex Concilio Lateranensi, ubi generaliter decernitur, quod *Laicis de rebus Ecclesiæ disponendi nulla sit attributa potestas*; consequenter defectu potestatis irritum esse, quod

Laici statuunt in præjudicium Ecclesiæ.

Confirmatur 5. ex Sylvestro *in Summa v. Statutum*, qui q. 2. ait, quod statutum Laicorum prohibens, *ne quis vendat Clericis, vel emat ab eis*, quia est in præjudicium Clericorum, & eos indirectè tangit, *non excusat ab excommunicatione lata in c. fin. de immunit. Eccles. in 6. v. Dianam p. 6. tr. 3. resolut. 6.*

Ad eam porro quætionem, *an bonis temporalibus Ecclesiasticorum, potestate Laica imponi possint onera, tributa, & similia*; & ante resolutionem notandum, tributum vel onus aliud esse, quod rebus inest, ac incumbit, antequam transeant in Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas; aliud, quod rebus imponitur primò, cum jam sunt sub potestate Ecclesiæ; vel dominio Clericorum; deinde, onus illud posse esse vel certum, & invariable; vel incertum, & variabile; quibus positus: & bona Clericorum, quæ antequam ad illos pervenirent, habebant onus certum, & invariable, manere illi subjecta, etiam cum sunt in dominio Ecclesiæ, & Clericorum. Quia sic ex pacto Clericorum debetur illud onus, cum sic onerata, & non aliter transeant in Clericos. Nam utroque jure res cum suo onere transit, *c. cum non sit, de decimis, c. Ex literis, de pignor. l. alienatio, ff. de contrahendis empt. & vendit. & l. Si divina, c. de Exactoribus tributorum*: secus est, si priusquam transfirent ad Ecclesiam, non erant subjecta oneri, vel tributo certo, & invariabili; ita in terminis Azor *p. 1. l. 5. c. 13. q. 1.* quia sic exerceretur jurisdictio gravando rem, dum non est subjecta.

Verum his objici potest communis praxis in multis regnis, & provinciis, in quibus talia statuta facta sunt, & observantur. Verum, non quid factum sit, sed quid fieri debeat, spectandum est, neque exemplis est judicandum, *l. Sed neque, ff. de officio Præsidis, junct. gloss. marg.* Nec juvat, quod Pontifex talia statuta sciat, & toleret; quia per hoc non rectè præsumitur tacitus ejus consensus, cum jure contrarium sit expressum; & tum summi Pontifices, tum Concilia generalia dudum ea reprobaverint. Profectò, si quælibet dissimulatio dissimulata faceret licita, multa illicita forent licita. *Multa enim per patientiam tolerat Ecclesiæ, quæ non*

non approbat, ut ait Pontifex, c. *Cum jam dudum de præbendis*, quod maxime fit in his, quæ prohibita sunt sub pœna excommunicationis, ad vitanda schismata, & alia gravia mala, quæ meritò timeri possunt. Unde sequitur, si bona prius, quàm constitutum fuisset jus laudemij, vel simpliciter, vel in tali quantitate, venerunt ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, illa deinceps immunita esse, & non posse gravari onere pendendi laudemium, statutò Laicorum; ratio sumitur ex dictis in *preced.* idem autem est de aliis novis oneribus, vel tributis, quibus, antequam ad Ecclesiam, Monasterium, vel personas Ecclesiasticas pervenirent, gravata non erant; quia postquam pertinent ad Ecclesiam, sunt extra jurisdictionem Laicorum; & solum ratione pacti, quo acceptando bona prius gravata, consenserunt in gravamina certa, & invariabilia illis annexa, ad ea tenentur.

§. IX.

Resolvuntur argumenta contraria.

656. **P**Otissimæ rationes in contrarium nituntur convincere, in rebus merè temporalibus, etiam Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, potestatem esse penes Principes sæculares, in quorum ditione sunt; & exemptionem Ecclesiasticam non cadere in alia, nisi quæ verè spiritualia sunt, ut diximus n. 643. Verùm ex dictis hæcenus satis probatum est, Magistratum sæcularem (quicumque sit) nihil disponere posse, ut statute, circa Ecclesias, aut personas Ecclesiasticas, earumque bona; nec de rebus, vel juri-bus sacris, seu spiritualibus, etiam annexivè solum talibus, ut rectè docet Layman, c. *Quæ in Ecclesiarum*, 17. h. t. n. 13. ne quidem ex plenitudine potestatis; cum super his illi nulla omnino facultas concessa sit à Deo immediatè, vel mediatè, ut dictum est à n. 634.

657. Sed dices. 1. Magistratus laicus ob urgentem aliquam causam statuere, vel discernere potest aliquid cum præjudicio, seu diminutione juris aliorum; ergo etiam ex eadem causa gravi, cum præjudicio Clericorum in temporalibus, v. g. ne bona immobilia Ecclesiasticis personis vendantur; pat. consequentia, quia in his, quæ ex li-

bertate Ecclesiastica vergunt in grave præjudicium totius Reipublicæ, & boni publici, libertati Ecclesiasticæ præferri debet bonum publicum; sed si ob libertatem Ecclesiasticam invalidum esset statutum Laicorum, ne bona immobilia alienari possint in personas Ecclesiasticas, grave fieret præjudicium Reipublicæ, & bono communi. Nam si bona immobilia transeant ad Ecclesias, de jure sunt exempta ab omnibus exactionibus, & collectis, quæ prius illis à Magistratu imponi poterant ob communes necessitates, c. *non minus*, & c. *adversus*, de immunit. Eccles. & c. 1. eod. in 6.

658. Ante responsonem not. nullum Magistratum posse statuendò, aut decernendò, absque justa causa jus suum aliis auferre; cum ideo constitutus sit, ut jus subditis reddat, & justitiam colat, ut colligitur ex L. penult. C. de precibus Imperatori offerendis, ubi dicitur: *rescripta Principis contra jus elicita, & quibus alius leditur, nullius roboris esse, nec à Judicibus recipienda*; intellige, si talia rescripta non contineant clausulam, quæ rescribens exprimat, esse intentionis suæ, ut id, de quo rescribit, procedat, non obstante jure tertij. Tunc enim meritò præsumitur id facere ex justa causa. Ratio hujus est, quòd omne rescriptum gratiæ, procedens à Principe, habeat hanc tacitam clausulam: *salvo jure alterius, vel sine alterius præjudicio*, ut dicitur L. *Ex facto*, 143. ff. de *Vulgar. substit. L. 2. §. Si quis à Principe*, ff. *ne quis in loco publ. c. Super eo*, 15. de *offic. delegat.* ibi: *volumus discretionem tuam tenere, quòd, licet quæstionem, quæ de præsentatione vertitur, committamus alicui terminandam; non tamen est nostræ intentionis, diæcesis Episcopo, Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare*; ideòque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit. Ubi vides, facultatem concessam ad terminandam quæstionem, *cujus sit præsentare?* non extendi in præjudicium ejus, cui est præsentandus. Nam delegatus Judex ut pronuntiet, aliquem esse instituendum, non propterea potest ipse illum instituere, ut notat Barbosa in cit. c. *Super eo*, n. 2. causam reddens ibid. V. *præjudicium generare*, quòd Papa nunquam intendat

tertio præjudicium etiam minimum inferre; intellige, *nisi exprimat, justâ causâ id exigente.*

659. Not. 2. Principem ex justa causa, publicam utilitatem concernente, posse juri sui subditi præjudicare, seu jus illi suum auferre, ac alteri dare; sic Doctores communiter ex Jafone in *L. Barbarius, de offic. Prætor. n. 24.* Baldo *L. 2. C. de servitut. & aqua &c.* Nam bono publico (cùm sit universalius, & natura dicitur, præstare, conservari totum, cum præjudicio partis) cedere debet bonum privatum; quod intellige, si certò constet de tali Principis voluntate. Nam in dubio id nunquam præsumendum est, propter dicta *n. priori*; & constat ex *cit. L. 2. §. Si quis*; item *c. Ex tuarum, 5. de authorit. & usu pall.* ubi Archiepiscopo Campostellano ex speciali gratia conceditur, *extra suam* in aliena Ecclesia uti pallio, *non tamen, nisi is, ad quem pertinet talis Ecclesia, id permittat.*

660. Not. 3. non posse admitti doctrinam eorum Legistarum apud Baldum in *cit. L. 2. n. 40.* docentium, quòd *plenitudo potestatis*, quâ pollet Princeps, *sit arbitrij plenitudo, nulli necessitati subjecta nullisq; juris publici legibus limitata*; & infra: quòd, cùm in Principe sedes libertatis sit, & non sit obligatus ad aliquid, *possit præferre minus æquum, magis æquo; & magis bono, minus bonum; consequenter eligere, sicut placet.* Hæc enim doctrina destruit omnem justitiam, & honestatem; ac Principem eximit à lege naturæ, dictamine rectæ rationis, vel legis æternæ, quod nulla auctoritas potest; his præmissis:

661. Ad object. in *n. 657. R. C. ant. si loquatur de supremo Magistratu; & jure subditorum, in quo illi subjecti sunt*, N. consequentia Clerici nec in persona, nec in bonis suis Principi laico subjecti sunt, ex *dict.* Unde, si dicas: *ergo nullatenus sunt subditi.* R. cum distinctione: *ergo nullatenus sunt subditi, nimirum sicut reliqui cives laici, C. Sicut cives, sed simul Clerici,* N. nam ipsi Legistæ fateri debent, *hos non ita, sicut illos*, subjectos esse Principi, in cujus territorio degunt. Sunt tamen ei in hoc subjecti. i. ut, si bona temporalia possident, quæ antequam ad Personas Ecclesiasticas transiverint, erant subjecta o-

neri certæ, ac determinatæ contributionis, aut servitutis &c. etiam postquam ad eas transiverint, ab his suo Principi præstari debeant, ut diximus *n. 655.* Deinde, quòd, si Princeps legem ferat, in bonum gubernationis politicæ, cujus executio ex objecto non est onerosa, nec dedecet statum Ecclesiasticæ personæ, ad eam observandam obligentur in vi juris naturalis, ac divini, ut exposuimus à *n. 620.*

Ad prob. negatæ consequ. in *n. 657. R. 661.* cum distinctione majoris juxta dicta in *n. super.* libertati Ecclesiasticæ præferri debet bonum publicum, *in quibus ratio boni publici, jurisdictionem habet fundatam, seu præexistentem*, C. ma. secus, N. maj. & sub eadem dist. min. Nec ex eo, quòd, ubi bona immobilia transiverunt in Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas, fiant exempta, & novis oneribus potestate Magistratûs laici amplius gravari non possint, legitime inferitur, *quòd ratio boni publici habeat præexistentem jurisdictionem*, excludendi Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas ab acquisitione talium bonorum. Nam hoc, quod allegatur, nullum omnino præjudicium majus (imò nec tantum quidem, quin in rei veritate, nec ullum) generatur, quàm si ad eos non transeant. Ratio hujus manifesta est. Nam. 1. onera realia, quibus antè affecta fuerant, etiam ubi facta sunt Ecclesiastica, eadem omnino, Princeps, vel Respublica, & fidelius, & exactius, & citius communiter percipit, quàm si possideantur à Laicis; qui communiter & solvunt segnus, & dissimulantur diutius; & in multis quandoque millibus remissionem obtinent, Ecclesiasticis etiam ad nummum ultimum adstrictis. Si autem sermo sit de contributionibus extraordinariis, & novis impositionibus, eas exigentibus communibus periculis, & gravi necessitate Reipublicæ, manifestum quoque est, longè fidelius, citius, & exactius fieri à statu Ecclesiastico, quàm Laico, rarò dante nisi multiplicato scenero in se redundante, &c. Ecclesia enim in ejusmodi necessitatibus benignissima est, & non modò largissima Principibus subsidia de bonis suis temporalibus largitur; sed indulget etiam, ut ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis collectas liceat exigere, ut experientiâ certum est. Quòd autem pro novis his imponendis oneribus requiren-

requirendus sit *consensus summi Pontificis*, quid detrimenti hoc affert bono publico, in tanta promptitudine indulgentis Ecclesiae, ubi vera ratio subest; cum & ipsi Laici super postulatis suorum Principum non statim annuant, & multis etiam deliberationibus habitis, tergiversentur, &c.

663. Dices. 2. quod potest quilibet privatus, multo magis potest per statutum, vel legem Princeps, vel Magistratus publicus; sed quilibet privatus licite, ac valide prohibere potest, ne sua bona immobilia transferantur in Ecclesias, Monasteria, vel personas Ecclesiasticas, ut patet in bonis emphyteuticis, & feudalibus; ergo. R. nec Principem, nec Magistratum *jure jurisdictionis* id posse circa bona immobilia subditorum, quod possunt ipsi subditi *jure dominij proprietatis*; quia illorum non sunt domini; ergo ex hoc; quod subditus, seu privatus pacto, vel contractu possit sic prohibere, *jure proprietatis*, non sequitur, quod id possit Magistratus per *statutum*; hoc enim non est actus dominij proprietatis, sed jurisdictionis.

664. Dices. 3. communis jam usus, & praxis obtinuit, ut Clerici puniantur, transgredientes statuta, & leges, quae Clericorum statum non dedecent, communesque sunt Clericis, & Laicis, & rectae, politicaeque gubernationi conveniunt. Sic, ubi lex civilis prohibet arma deferri noctu; vel ne quis sylvas, & nemora ingrediatur ad venationem &c. Clerico transgressori Judex laicus arma tollit, nec restituit, esto id intendat Judex Ecclesiasticus, ut docet Julius Clarus *l. 5. receptorum sentent. §. fin. q. 35. n. 26.* Similiter, cum imponitur contributio pro reparatione viarum, pontium &c. vel si quae alia exigantur, v. g. reddant rationem talis facti, sistant se tali Tribunali, Clerici non parentes puniuntur à Judice saeculari, vel per apprehensionem bonorum; vel interdictio fructuum ex bonis beneficij &c. ergo Clerici non sunt exempti à jurisdictione etiam coercitiva Judicis laici quoad leges, de quibus in *object.* Et ita practicari in multis Provinciis, constat.

665. Sed R. à nobis hic non requiri, *quid fiat?* at, *quid fieri debeat*; nec enim omnis usus, praxis, & consuetudo vim habet

Tom. I.

abolendi legem, quae certi quidam actus prohibentur; & *inducendi jus* eos deinceps licite practicandi. Quid communius in mundo, quam mentiri, dolere agere, Judices corrumpi muneribus, violare passim legem etiam aeternam, amicitiam simulare in alterius detrimentum &c. neque tamen ex hoc unquam nata est, aut nasci potuit consuetudo *legitima*, quae inducendum esset jus, eos actus circa culpam exercendi. Praxis porro, & consuetudo, Clericos, & personas Ecclesiasticas trahendi ad tribunal laicum, ac puniendi, omnino talis consuetudo est; ergo. Min. prob. quia consuetudo, quae legem pra-existentem abrogat, vel novum jus inducit, debet esse *rationabilis*; consequenter inducta per actus *non vitiosos ex objecto* (seu *non malos de se, nisi quia prohibiti sunt humana lege*) at illa consuetudo Laicorum Tribunalium non est talis; inducitur enim per actus *jure divino prohibitos*, ut constat à *n. 640. & vitiosos ex objecto*. Nam *jus dicere in non subditum* jure naturali vitiosum est, praesertim, si hoc fiat in invitum, ac iuste reclamantem, & gravi metu coactum se subicere illorum potestati, ferè semper contra voluntatem, ac praeter omne mandatum supremi Principis, solà cupiditate lucri, & ampliandi dominatum, ut reverà fit in pluribus locis. Hinc not. *aliud esse*, quod in dato casu, quo personae Ecclesiasticae non observant illas Laicorum leges, de quibus in *object.* & similes, arma illis accipiuntur, ut servetur Civitatis indemnitas, vel damnum illatum reparatur; *aliud*, ut hoc fiat *in penam*: quo posito directe R. ad argum. in *n. 664.* Communis jam usus, & praxis, *ex ipso objecto vitiosa*, jam obtinuit, ut Clerici à Judice laico puniantur &c. C. communis usus, & *praxis legitima*, N. ant. & conseq. Usus autem vitiosus ex objecto, non parit consuetudinem, sed meram corruptelam, quae omnino inepta est, ut ejusmodi actus judiciales Laicorum contra Clericos justificet, ut ex se patet, & pluribus dicemus in *Tit. de Consuetud.* ergo. Neque per hoc fit, impunè licere, personis Ecclesiasticis agere contra leges communes, de quibus hic disputatio est; cum non careant Ecclesiastico, qui ad se delatos coercere possit; &

jure

Jure naturali teneantur observare, quæ postulat necessitas boni communis, juxta dicta à n. 620.

ARTICULUS XII.

De causis excusantibus ab impletione legis.

666. **C**um ex variis, & sanè multiplicibus circumstantiis evenire possit, quòd lex non impleatur, puta ex ignorantia, oblivione, inadvertentia, eaque cum, vel citra culpam in nobis existente; item ex probabili opinione de non existentia legis, vel extensione ad casum præsentem in datis circumstantiis; ex periculo imminentis damni, si hìc & nunc lex observetur; ex gravi difficultate, quam affert, &c. in sequentibus breviter de his causis dicendum venit.

§. I.

An inculpabilis ignorantia legis, ejus observantiam excuset à culpa?

667. **I**gnorantia inculpabilis est, quæ illam patienti nec directè, nec indirectè per ullum culpabilem actum antecedentem est voluntaria. Hinc Doctores, si vinci non possit à patiente illam, vocant eam justam, invincibilem, probabilem. Dicitur, *invincibilis*, quia etiam adhibitâ debita diligentia, ut obtineatur notitia rei ignoratæ, vinci non potest; dicitur *justa*, & *inculpabilis*; quia datur in nobis independentè à nostra voluntate, culpabiliter illam inducente v. g. per neglectum diligentia debita pro casu, quo lex, quæ ignorari dicitur, potuisset, ac debuisset à nobis sciri. De ista quæstione in c. *Cognoscentes, de constitutionibus*, & c. *Ut animarum, eod. in 6.* dicitur, quòd *sententiis, per quorumcunque Ordinariorum statuta prolatis, ignorantes non obligentur, dummodo eorum ignorantia crassa non sit, aut supina.* Ubi, licet Pontifex loquatur ex professo de censuris per statuta promulgatis, quas vult non incurri ab ignorantibus statuta talia, nisi ignorantia sit crassa, & supina; indefinitè tamen communiter accipitur de ignorantia cujusvis legis etiam non pœnalis, ut consta-

bit ex seqq. Contingit autem fieri aliquid cum ignorantia crassa, & supina, si alicui venit in mentem rationabiliter dubitare, num opus aliquod sub Ecclesiastica censura prohibitum sit? & nullâ, vel vix ullâ inquisitione factâ, illud tamen facere aggreditur. Sic Layman in *cit. c. ut animarum*, n. 1. qui extendit etiam ad casum ignoratæ censuræ annexæ actui, per statutum prohibitum; cum dictus Canon contineat beneficium juris, quod habet amplam interpretationem; quibus positis:

668. Universalis doctrina est, quòd ignorantia inculpabilis, & invincibilis operantem aliquid, materialiter malum contra legem ignoratam, *in foro conscientie excuset à culpa*, seu transgressione *formaliter imputabili ad culpam*; nam hoc requirit; quòd sit *libera transgressio legis*; quod non stat sine cognitione, atque adeò cum ignorantia legis. Certum enim est, nihil, quod non est voluntarium operanti, esse peccatum illi imputabile; hæc enim propositio (quam docuit Bajus, & ex illo Jansenius) *ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium*, damnata est à Pio V. Greg. XIII. & Urbano VIII.; voluntarium autem stare non potest cum ignorantia; ergo nec ratio culpæ, vel peccati ad culpam imputabilis operanti. Non sufficere autem ad culpam formaliter imputabilem *quodcumque voluntarium*, sed requiri voluntarium *liberum à necessitate*, non minus certum est, ut aliàs tradidi in *tract. Theolog. de gratia*. Et ideo hæc propositio Bajana, ordine 67. (*homo damnabiliter peccat in eo, quòd necessario facit*) quem secutus est Jansenius, pariter damnata est ab Innocentio X. Hinc D. Augustinus *tract. 89.* quærens: *utrum ij, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo?* respondet, *habere excusationem, non de omni peccato suo; sed de hoc peccato, quòd in Christum non crediderunt, quia sic ejus cognitionem non habuerant.*

669. Not. autem, ad rationem *culpæ, formaliter imputabilis*, non sufficere, quòd opus, seu actus, quem quis facit, *in se operis*, seu actus præcisè, sit illi voluntarius; sed requiri, ei voluntariam esse *malitiam operis*, seu esse voluntarium *in esse*